

EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA JA
TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Muusikapedagoogika ühisõppekava

Aet Vill

PÄRIMUSMUUSIKA KOOLITUSTELT SAADUD TEADMISTE
RAKENDAMINE ÜLDHARIDUSKOOLI MUUSIKATUNDIDES

Magistritöö

Juhendaja: dots Celia Roose

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Kaasjuhendaja: lekt Tuulike Kivestu

Kaitsmisele lubatud.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Viljandi 2014

ABSTRAKT

Käesoleva magistritöö aineks on pärimusmuusika koolitustelt saadud teadmiste rakendamine üldhariduskooli muusikatundides. Töö autor julgeb oma kogemustele tuginedes välja tuua, et paljudel lastel ja õppivatel noortel puuduvad kodus ning perekonnas pärimusmuusikaga seotud traditsioonid. Sellisel juhul on võimalus kasutada traditsioonide omandamise kohana üldhariduskooli - õpetajate teadmisi ja oskusi viia pärimusmuusika õpilasteni. Magistritöö eesmärkideks on: 1) kaardistada üldhariduskooli muusikaõpetajate kogemus pärimusmuusika koolitustel saadud teadmiste, oskuste ja hoiakute rakendamisest üldhariduskooli muusikatundides. 2) kaardistada muusikaõpetajate soovituslikud täiendused koolituste arendamiseks, lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja kogemustest pärimusmuusika õpetamisel koolis.

Sellest tulenevalt on antud töö uurimuse probleemiks see, et on küll koolitusi, kus õpetajad käivad täiendamas oma teadmisi ja oskusi pärimusmuusika valdkonnas, kuid sealjuures ei ole teada kuidas õpetajad endi hinnangul rakendavad pärimusmuusika koolitustel saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid edaspidi praktikas – muusikatundides. Sellest lähtuvalt otsitakse vastuseid järgnevatele uurimisküsimustele: 1) kuidas rakendavad üldhariduskooli muusikaõpetajad pärimusmuusika koolitusel saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid praktikas - üldhariduskooli muusikatundides? 2) Millised on õpetajate soovituslikud ettepanekud koolituste arendamiseks, lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja kogemustest pärimusmuusika õpetamisel koolis?

Antud uurimusmeetod oli kaardistav uurimus. Magistritööle püstitatud probleemide lahendamiseks viis käesoleva uurimustöö autor ajavahemikus 10.03.2014 – 25.03.2014 läbi ankeetküsitlused. Uuringus osales 36 üldhariduskooli muusikaõpetajat, kes olid osalenud August Pulsti Õpistu koolitusel.

Uurimistulemustest selgus, et 83% vastanutest hindasid läbitud koolitusi “väga heaks”, 17% “heaks”. Tähtsaimaks peeti hinnangu andmisel lektorite professionaalsust. Õpetajate vastustest selgub, et teadmised, oskused ja hoiakud, mida nad tundides edasi annavad toimub läbi praktilise tegevuse. 58% muusikaõpetajatest kasutab laulu-, ring- ja tantsumänge. Regilaulu ja uuema rahvalaulu laulmise tõi välja 56% õpetajatest. Pillimängu/õpet rakendavad 47% vastajatest. Liikumist ning tantsu rakendavad 31% õpetajatest.

Käesolevas uurimustöös osalenud õpetajad tõid välja järgmised ettepanekud koolituste täiendamiseks: 1) 25% vastanutest tõi välja ansamblimängu koolitused. 2) 22% vastanutest mainis erinevate rahvapillide mängima õppimist. 3) 19% tõi välja väikekandle- ja plokkflöödi rakendamise pärimusmuusika edasiandmisel muusikatunnis. 4) 11% tõi välja koolituste lähtumise riiklikust õppekavast. 5) 8% pärimusmuusika seadmine koolitunniks ning laulumängude, rahvakalendri tähtpäevade kombestiku ja muusika sidumine. 6) Üksikvastaja - Orff süsteemi ja regilaulu ühendamine.

Töö autorina järeldan, et õpetajate poolt koolitustel õpitu rakendamine sõltub mitmest tegurist – 1) koolituste sisust ja materiaalsest poolest (keskkond, lektorid, teemad, ülesehitus); 2) õpetaja isiksusest ja võimalusest õpitud rakendada (huvi pärimusmuusika vastu, teema mõistmine, pädevused, olemasolevad ressursid – instrumendid, õpetamiskeskond); 3) koolituste ja õpetajate omavahelisest koostööst.

Võtmesõnad: eesti pärimusmuusika, elukestev õpe, koolitus, õppekava.

ABSTRACT

The main subject of this master thesis is the know-how of continuing professional training in traditional music and how it is applied in Estonian primary and high schools. The author, based on her personal experience, feels that many children and teenagers lack contact with folklore and traditions at home. In that case there is a possibility to fill this gap through school education by using the teacher's knowledge to bring young people closer to folk tradition. The purpose of this thesis is to: 1) Map out the experience of school teachers who have applied knowledge gained from traditional music training in their everyday music classes. 2) To list recommendations by those teachers on how to further improve these continuing professional trainings based on their personal experience and necessity in teaching traditional music to their students at schools.

The main problem that is explored in this thesis is that although many teachers have taken these trainings, there is little to no feedback on how they assess the different ways and levels of success with which they apply this knowledge in future music lessons in their own opinion.

This led to formulating the following questions as the basis of this research paper: 1) How do primary and high school teachers apply the knowledge gained from traditional music training they have attended in everyday practice – music lessons in schools? 2) What are their suggestions to improve these trainings, speaking from their personal experience and individual needs?

The method used to collect the data to answer these questions was a survey research. The author conducted a survey from 10.03.2014 – 25.03.2014 among 36 teachers who had taken part in August Pulst School traditional music trainings.

The data revealed that 83% of the surveyed judged the trainings “very good” while 17% gave them a mark “good”, the most important factor in the evaluation having been the professionalism of the training lecturers. 58% of the music teachers use singing- and dancing games in their lessons, 56% sing old “regilaul” and newer folk songs in their lessons. 47% use instruments in their lessons while movement and dance is applied by 31% of the teachers.

The teachers who participated in this survey made the following suggestions for improvement: 1) 25% thought there should be an ensemble training 2) 22% wanted to learn to play different folk music instruments 3) 19% indicated the need to use small zither and block flute to perform traditional music in a music lesson setting 4) 11% thought the trainings should be in better sync with the national folk music curriculum 5) 8% felt they need more knowledge in traditional music arranging and combining singing games, folklore calendar and music 6) 1 teacher thought there could be more combining between old “regilaul” and the Orff system.

As the author of this thesis I conclude that the application of the knowledge gained by music teachers from traditional music training depend on several different factors: 1) The content and the context (environment, lecturers, subjects, structure). 2) The teachers personality and options to apply the knowledge (interest in traditional music, comprehension of the subject, abilities, resources – instruments, environment). 3) The cooperation between the teachers and the continuing professional trainings.

Key words: estonian folk music, lifelong study, training (extra/special tuition), curriculum.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. UURIMUSE TEOREETILISED LÄHTEALUSED	9
1.1. Elukestev õpe	9
1.1.1. Koolitus ja täiendkoolitus.....	11
1.1.1.1. Pärimusmuusika koolitused.....	14
1.2. Pärimusmuusika mõiste ja roll muusikahariduses	15
1.2.1. Pärimusmuusika mõiste kujunemine.....	16
1.2.2. Pärimusmuusikaõpe Eestis alusharidusest kuni kõrghariduseni	17
2. METOODIKA	22
2.1. Uuritavad ja uurimiskontingendi kirjeldus.....	22
2.2. Meetodi valik ja kirjeldus.....	25
2.3. Uurimuse käik	25
2.4. Andmetöötlus	26
3. TULEMUSED JA JÄRELDUSED	27
3.1. Koolitusel osalejate hinnangud koolitustele.....	27
3.2. Koolitustelt saadud teadmiste ja oskuste rakendamine praktikas	29
3.3. Soovituslikud täiendused pärimusmuusika koolitustele	35
3.4. Arutelu.....	38
KOKKUVÕTE	41
KASUTATUD KIRJANDUS	44
LISAD	47
Lisa 1 Ankeetküsimustik.....	47

SISSEJUHATUS

Kultuuripärand on meie esivanematelt päritud elutarkus ehk elamise ja olemise viis, mis annab võimaluse elada oma elu sellel maal, selles kultuuriruumis. Suures osas on eesti rahvalaulu ja traditsioonilise pillimängu traditsioon katkenud. Me võime seda kuulda ja näha elava protsessina veel sellistes kogukondades nagu Setomaa, Kihnu, Võrumaa jne. Enamik kogutud ning talletatud materjalidest on muuseumites ja arhiivisalvestustel. Kuigi pärimusmuusikatradsioon on katkenud, on võimalus seda tundma õppida süvenedes ja uurides olemasolevaid materjale. Muusikaõpetajatel, kes ei ole kõrgharidust omandades saanud piisavalt loenguid, et omandada baasteadmised pärimusmuusika omapärast ja selle edasiandmisest, on võimalus ennast täiendada erinevatel koolitustel. Toetudes “Õpetaja koolituse raamnoüetele”, peab õpetaja läbima iga viie aasta jooksul täienduskoolitusi vähemalt 160 tunni ulatuses (Õpetajate koolituse... 2000).

Töö autor julgeb oma kogemustele tuginedes välja tuua, et paljudel lastel ja õppivatel noortel puuduvad kodus ning perekonnas pärimusmuusikaga seotud traditsioonid. Sellisel juhul on võimalus kasutada traditsioonide omandamise kohana üldhariduskooli. Õpetajate teadmised ja oskused saavad siinkohal abiks olla. Õpetajatel on võimalus viia õpilasteni pärimusmuusikaga seotud teadmised ja oskused.

Haridussüsteem on üles ehitatud selliselt, et ka pärast kõrghariduse omandamist on ennast võimalik pidevalt täiendada ja edasi õppida. On teada, et ka kõige paremad õpetajakoolitusprogrammid ei suuda pakkuda kõiki oskusi, mida õpetajad oma professionaalse elu jooksul vajavad (Gassner, 2010). Eestis on hetkel mitmeid asutusi, mis korraldavad pärimusmuusika alaseid koolitusi. Tänu sellele on võimalik anda õpetajatele pärimusmuusikaga seoses teadmisi ja oskusi selle kohta, mida ning kuidas õpetada.

Toetudes eelpool väljatoodule on antud töö **uurimuse probleemiks** see, et on küll koolitusi, kus õpetajad käivad täiendamas oma teadmisi ja oskusi pärimusmuusika valdkonnas, kuid sealjuures ei ole teada kuidas õpetajad endi hinnangul rakendavad pärimusmuusika koolitustel saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid edaspidi praktikas - muusikatundides. Endi hinnangul rakendavad. Iga jätkusuutliku koolitaja jaoks on tähtis ja

vajalik teada, kas pärast koolituse lõppemist on sellest kasu olnud. “Hinnangud, mida koolitusele, selle osadele või osalejatele, antakse, on aluseks koolituse kvaliteedi tõstmisel tulevikus. Kui koolitus ei andnud soovitud tulemusi, tuleb sellega seonduv koolitustegevus läbi vaadata ning selgitada välja põhjused.” (Toompere jt, 45.) Hinnangud, mis võetakse koolitatavatelt on tavaliselt üsna värsked ja võetud kohe koolituse lõppemisel. Antud töösse on kogutud ettepanekud õpetajatelt, kes on erinevad koolitused läbinud ning saanud mõnda aega juba katsetada erinevaid võtteid, meetodeid, vahendeid jne. Käesoleva magistr töö lisaväärtusena toob autor välja, et täiendkoolitusi läbiviivate koolitajate jaoks on see allikas, mille põhjal teha vajadusel täiendusi.

Seoses põhikooli- ja gümnaasiumi riikliku õppekava uuendamisega (võetud vastu 06.01.2011, jõustunud 17.01.2011) otsustas käesoleva magistr töö autor pühenduda pärimusmuusika osale muusikaõpetuse aines, kuna praeguseks on õppekava jõustumisest möödas 3 aastat ja õpetajatel on olnud võimalus viia sisse uuendused ka oma tööplaanidesse. Muusikaõpetuses on õppeaine koostisosad ainekava järgi:

- Põhikoolis: 1) laulmine; 2) pillimäng; 3) muusikaline liikumine; 4) omalooming; 5) muusika kuulamine ja muusikalugu; 6) muusikaline kirjaoskus; 7) õppekäigud.
- Gümnaasiumis: 1) musitseerimine ja omalooming; 2) muusika kuulamine ja muusikalugu; 3) õppekäigud.

Antud loetelust on näha, et musitseerimine on esmatähtis mõlemas kooliastmes. Kui põhikoolis on laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine ja omalooming eraldi välja toodud, siis gümnaasiumis on nad ühe punkti alla kokku võetud – musitseerimine ja omalooming. Seega ei kao musitseerimise tähtsus ka gümnaasiumi astmes.

Õppekavas – nii põhikooli kui gümnaasiumisse - tuuakse välja üldpädevused, mida kujundatakse antud õppeaines:

- Põhikoolis – Väärtuspädevus kui kultuuriteadmiste ja ühisel kultuuripärandil põhineva kultuuriruumi identiteedi osana selle tundma õppimine. Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine...(PRÕK, Lisa 6, 2011, 2.)
- Gümnaasiumis - “Kunstides kujundatakse väärtuspädevust omakultuuri, Euroopa ja maailma kultuuripärandi tundmaõppimisega ning selle seoseid nüüdiskultuuriga. Taotletakse kultuuri jätkusuutlikkuse mõistmist. “ (GRÕK, Lisa 6, 2011, 2.)

Mõlemas kooliastmes on tähtsustatud nii kultuuripärandi kui ka enda tundmaõppimist. Samuti rõhutatakse kultuuri jätkusuutlikkuse mõistmist. Läbi praktilise loomingulise tegevuse saavad õpilased kõike eelnevat paremini tundma õppima ja seostama.

Antud magistritöö **eesmärkideks** on: 1) kaardistada üldhariduskooli muusikaõpetajate kogemus pärimusmuusika koolitustel saadud teadmiste, oskuste ja hoiakute rakendamisest üldhariduskooli muusikatundides; 2) kaardistada muusikaõpetajate soovituslikud täiendused koolituste arendamiseks, lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja kogemustest pärimusmuusika õpetamisel koolis.

Magistritöö eesmärkide täitmiseks teostatakse kaardistav uurimus (*survey research*), kus kasutatakse kaardistamist ja ankeetküsitlust. Antud uurimus on läbi viidud August Pulsti Õpistu põhjal. Käesolev töö koosneb sissejuhatausest, kolmest peatükist, kokkuvõttest, viidatud allikatest ja lisadest.

Esimeses peatükis antakse ülevaade elukestvast õppest sh koolitustest. Seletatakse lahti pärimusmuusikaga seonduvad mõisted. Keskendutakse pärimusmuusika õpetamisele üldhariduskoolis ja täiendkoolituses ning nende omavahelisele vastavusele. Antud teemade käsitlemisel tuginetakse põhiliselt järgnevate autorite teoreetilistele töödele: T.Särg; T.Eensaar; A.Tuijnman & Z.Hellström; P.Toompere & A.Randpõld & M.Nurk; K.Krillo & K.Nurmela & R.Eamets & K.Philips. Töö **teises peatükis** kirjeldatakse uurimistöö metoodikat ja kulgu. Ajavahemikul veebruar 2014 kuni märtsini 2014 viis töö autor läbi ankeetküsitlused ja nende analüüsi. **Kolmandas peatükis** antakse ülevaade andmete analüüsimisel tehtud tulemustest ja arutelust ning seejärel esitatakse kokkuvõte. Antud magistritööst on kasu pärimusmuusika-, muusikapedagoogika- ja täiendkoolituse valdkondades. Samuti on töö huvitav lugemine pärimusmuusika sõbrale.

Magistritöös olen kasutanud järgmisi lühendeid:

PRÕK – Põhikooli Riiklik Õppekava

GRÕK – Gümnaasiumi Riiklik Õppekava

EMTA – Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

TÜVKA – Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia

EAP - Euroopa ainepunktisüsteem

TRAKS – Tartumaa Rahvakultuuri Keskseks

PRAKS – Pärnumaa rahvakultuuri Keskseks

Siinkohal tänab töö autor oma juhendajaid dotsenti Celia Rooset ja lektorit Tuulike Kivistut nende nõuannete ja juhendamise eest. Lisaks tänab töö autor August Pulsti Õpistut ja selle õppejuhti Mare Lilienthali meeldiva koostöö eest antud uurimuse läbiviimisel. Viimaseks tänab autor sotsiaalteaduste MA Daily Harjaksit ja vanemteadur Äli Leijenit ning dotsent Kristi Kiilut nende toetava suhtumise ja igakülgse abi eest!

1. UURIMUSE TEOREETILISED LÄHTEALUSED

Käesolevas peatükis tuuakse välja erinevate mõistete seletused, mis kaasnevad elukestva õppega sh koolitusega. Seletatakse lahti pärimusmuusikaga seonduvad mõisted. Keskendutakse pärimusmuusika õpetamisele üldhariduskoolis ja täiendkoolituses ning nende omavahelisele vastavusele.

1.1. Elukestev õpe

Õpetaja kompetentsuse arendamine peab olema kestav protsess. Kvaliteet on protsessile orienteeritud ning hõlmab tervet karjääri. Õpetajakoolitus ei lõpe esmaõppega. Mis puutub õpetaja aruandekohustusse, siis tema haridus ja selle täiendamisvajalikkus ei lõpe enne pensionipõlve. (Gassner, 2010.) Sõnapaar “elukestev õpe” kirjeldab 21.sajandi haku ootusi ja vajadusi hariduspoliitikale arenenud riikides (Tuijnman, 2003). Euroopa Liidus kasutusel olev elukestva õppe definitsioon mõistab elukestva õppe all: „kõiki elu jooksul ette võetud õppetegevusi, eesmärgiga parandada oma teadmisi, oskusi ja kompetentsi vastavuses iseenda, kodanikkonna, ühiskonna (sotsiaalse sidususe) ja/või tööturu vajadustega ning seda nii formaalsel, mitteformaalsel kui ka informaalsetel kujul.” (Elukestva õppe ... 2005.) Teisisõnu elukestva õppena käsitletakse õppimist erinevates õppevormides kogu elukaare jooksul, et oma elu ja tööga edukalt toime tulla.

Eesti haridusmaastikul on mitmeid mõisteid seoses elukestva õppega, mis võivad tekitada segadust ja vaidlusi. Segadusttekitavad on ka vastavad mõisted inglise keelt kõnelevates maades. Sõna “elukestev” viitab sellele, et mõiste hõlmab nii informaalset õppimist (nn “elu õpetab”, “*everyday learning*”), mida igapäevaselt tehakse ning mida tegelikkuses isegi ei pruugita õppimisena tunnetada, kui ka teadvustatud formaalset õppimistegevust. Nimetatud kahe õppimise vormi eristamisel lähtutakse õppeprotsessi reglementeerituse tasemest: 1) formaalne õppimine viitab osalemisele tasemeõppes, koolitusel, kursusel jms; 2) mitteformaalne aga teadmiste omandamisele teistest allikatest – pereliikmetelt,

sõpradelt, töökaaslastelt või iseseisvalt õppimise käigus. (Krillo jt, 2010.) Vahel käsitletakse elukestvat õpet kui õppimist pärast (kohustusliku) koolihariduse omandamist.

Terminoloogilised probleemid on seotud asjaoluga, et täiskasvanuhariduse kontseptsioon on oma sisuliselt rõhuasetuselt viimase kümne aasta jooksul oluliselt muutunud. Lühidalt võiks selle kokku võtta järgnevalt: “Täiskasvanuhariduse (*adult education*) kõrval on hakatud tähtsustama koolitust (*training*) ning täna eeskätt õpet (*learning*), mis peab olema võimalikult õppijakeskne ning lähtuma õppija vajadustest. Samalaadse arengu on teinud läbi ka termin “elukestev haridus” (*lifelong education*). Esmalt nihkus rõhuasetus elukestvale koolitusele (*lifelong training*), seejärel elukestvale õppele (*lifelong learning*), õppima õppimisele (*learning how to learn*) ja iseõppele (*self-learning*). Elukestev õppimine kui protsess on ajas kiirelt muutuv dünaamiline kontseptsioon. Täpsem oleks öelda, et elukestev õpe peegeldab oma olemuses ühiskonna dünaamilisust ning viisi, kuidas täiskasvanu- ja täiendusharidus ühiskonnas aset leidvatele muutustele reageerib (Eensaar, 2003, 9-10).” Seletamaks mõisteid täpsemalt, tuuakse alljärgnevalt välja erinevad mõisted koos inglise keelsete väljenditega, ning laiendatakse mõistete seletusi, toetudes Eensaare (2003) magistriprojektile.

Elukestev õpe (*lifelong learning*) sisaldab endas kõiki elu jooksul ette võetud õpitegevusi (nii formaalsed, mitteformaalsed kui informaalised) eesmärgiga parandada teadmisi ja oskusi ning suurendada kompetentse vastavalt iseenda, kodanikkonna, ühiskonna ja tööturu vajadustele. See sisaldab kõiki õpitegevusi, mis on eesmärgilised, pidevad (st ei ole juhuslikud) ning sõltumatud (nii finantseerimisallikast ning õppevormist). Selle keskmes on õppija ise ja temapoolne õppimine ning elu jooksul toimuvate õppeprotsesside (ajaline) järjestus. (Eensaar, 2003, 29-30.)

Teine mõiste on elukestev haridus (*lifelong education*), mille kontseptsiooni kohaselt käsitletakse haridust läbi elu kestva protsessina. Võrreldes teda elukestva õppega on nende erinevus selles, et elukestev haridus tugineb riigipoolsele haridusstrateegiate väljatöötamisele, haridusele ja koolitusele juurdepääsu tagamisele ning ressursside eraldamisele. Mõlemad tõlkevasted on igapäevaselt kasutusel, kuid neid eristab sisuline vahe: kui elukestev haridus on protsess, mis vältab küll kogu inimese elu, kuid võib vahepeal ka katkeda, siis elukestevõpe viitab katkematule protsessile. (samas, 29.)

Järgmiseks vaadeldakse mõistet täiskasvanu haridus (*adult education*), mis on terviklik organiseeritud õpe. See ei sõltu õppe sisust, tasemest ega meetodist, selle käigus

täiskasvanud arendavad oma võimeid, parandavad oma tehnilisi või professionaalseid oskusi. Siinkohal tasub mainimist, et see on reeglina formaalhariduse väline. Suurbritannias kannab termin erilist lisatähendust, mis viitab vabaharidusele, mida omandatakse jõudeajal; seetõttu eelistavad Eesti täiskasvanuhariduse spetsialistid siinkohal terminit *education for adults*. (Eensaar, 2003, 17.)

Täiskasvanukoolitus (*adult training*) on organiseeritud õppetegevus. Seal on õppijateks täiskasvanud. Täiskasvanukoolitus on seotud kõigi õppeliikide ja – vormidega, moodustades osa elukestvat haridussüsteemist. Tegemist on täiskasvanuhariduse praktikaga. (samal, 18.)

Käesolevas magistritöös käsitleb autor elukestvat õpet kui pidevat protsessi täiskasvanu koolituses eesmärgiga parandada teadmisi ja oskusi ning suurendada kompetentsust vastavalt iseenda ja tööturu (üldhariduskoolis nõutavale) vajadustele. Konkreetsemalt keskendutakse formaalsele õppele, mis viitab osalemisele koolitustel ja kursustel.

1.1.1. Koolitus ja täiendkoolitus

Koolituste vajamine ning sealjuures võimaldamine võib olla tingitud koolitusest huvitava inimese sisemisest vajadusest, välisest survest, ajaga sammu pidamise tarbest, aga ka trenditeadlikkusest, prestiižist. Koolituse kohta annab üheselt mõistetava seletuse Eesti keele sõnaraamat (2013): koolitama - õppida võimaldama, välja õpetama. Antud definitsiooni alla mahuvad ka kõik ülejäänud tõlgendused. “Eesti riigiasutuste koolitusjuhid on omavahel kokku leppinud, et koolitus on süsteemne õppimis- ja arendustegevus, mille eesmärgiks on tagada töötajate teadmiste, oskuste ja väärtushinnangute püsiv vastavus ametikohal esitatavatele nõuetele, asutuse vajadustele ja avaliku teenistuse ootustele.” (Toompere jt, 4.) Toompere jt järgi on koolitustest rääkides teatud põhitõed, mida peaks silmas pidama:

- Koolitus on süsteemne ja eesmärgistatud tegevus.
- Koolituse eesmärgiks on töötajate ettevalmistamine asutuse eesmärkide paremaks saavutamiseks.
- Koolitusega saab mõjutada töötajate teadmisi, oskuseid ja hoiakuid.

- Nõuded ja ootused töötajale ning selle kaudu ka koolitusele on seotud erinevate tasanditega.

Toompere mõistab tasandite all organisatsiooni siseses hierarhias erinevatel positsioonidel erineva vastutusalaga töötajaid näiteks tippjuht, personalijuht, koolitusjuht, keskastmejuht, töötaja, spetsialist jne. Nende tasandite õigused, kohustused ja vastavus sõltuvad alati asutuse eripärast ja suurusel ning on eelkõige määratletud ametijuhendite ning põhimäärustega.

Powers toob oma uurimuses välja Arne Duncani soovitusel, et poliitik ei räägiks ainult poliitikaga ja õpetaja õpilasega, vaid saadakse rohkem mängulisemad tulemused, kui liigutakse suhtlemisel nendest mugavustsoonidest välja. Erinevate inimeste kokkutulemisel avardatakse oma silmaringi (Powers, 2012). Koolitustel on võimalik kohtuda väga erinevate ametite esindajatega. Näiteks pärimusmuusika koolitustele võivad tulla üldhariduskooli ja lasteaia õpetajad, muusikaarmastajad, pereemad, kellele meeldib lastega laulumänge mängida jne. Seega oleks see koht, kus õpetajad saaksid näo "värskenduse" kuulates teiste kogemusi antud valdkonnas. Sellest tulenevalt oleks neil võimalus ammutada inspiratsiooni, et oma tööd paremini ja huvitavamalt läbi viia.

Eelnevas alapeatükis (vt ptk 1.1.) toodi välja, et elukestvat õpet täiskasvanu haridusmaastikul saab väljendada erinevate mõistetega, kus igal mõistel on väike sisuline erinevus. Käesoleva magistr töö teemast lähtuvalt süvenetakse mõistesse - "koolitus"- ja selle tähendusse eraldi.

Koolitus (*education*) kui mistahes planeeritud tegevuste seeria on suunatud osalejate õppimisele ja arusaamisele. Konkreetsele definitsioonil ei ole piire. See võib olla mistahes spetsiifiline õppimisprotsess, mistahes vanuses, mistahes kohas, mistahes eesmärgil. (Eensaar, 2003, 22.)

Koolitus (*training*) kui plaanitud ja süstemaatiline koolitus (või õpe) juhendaja käe all on see, mille käigus antakse edasi kindlaid oskusi, teadmisi, informatsiooni ning millega püütakse muuta hoiakuid ja suhtumisi. Sageli kasutatakse paralleelselt terminiga haridus. (samas, 36.)

Eelnevad mõisted on eesti keele kirja pildis samad. Kui vaadata inglise keelset kirja pilti, selgub, et need on erinevad. Sama on sisulise poolega. Mõlemale mõistele on omane planeeritus. Esimene mõiste on nõ seeria, mis on suunatud õppimisele ja arusaamisele ning

mis ei sea piire. Teine mõiste kätkeb endas süstemaatilist koolitust juhendaja käe all, kus pearõhk on info, oskuste edastamisel.

Täiendusharidus (*continuing education*) on teadmiste ja/või oskuste kogum, mis omandatakse pärast kohustusliku kooliprogrammi lõppu või esmase hariduse omandamist. Täiendhariduse käigus täiendatakse olemasolevat erialast, kutse- või ametialast haridust eesmärgiga parandada toimetulekut elus ja tööturul. Siinkohal on tegemist mitteformaalse haridusega. (Eensaar, 2003, 20.)

Täiskasvanute täiendusharidus ja – koolitus (*continuing education and training for adults*) on kõik tööga seotud haridus- ja koolitustegevused, mis on alati organiseeritud ja finantseeritud ametiasutuste, tööandjate või õppijate endi poolt. Selle eesmärgiks on pakkuda teadmisi ja uusi oskusi olemasoleva või tulevase töö tarvis, suurendada sissetulekuid, parandada töö- ja karjäärivõimalusi olemasolevas või mõnes teises töövaldkonnas, suurendada edutamislootust. Antud mõiste puhul on oluline, et see ei hõlma sõjalist koolitust ega täisajaga õpinguid. (samas, 20.)

Võrreldes kahte eelnevat mõistet täiendusharidus ning täiskasvanute täiendusharidus ja – koolitus, siis selgub, et mõlema eesmärk on parandada ja täiendada oma teadmisi ning oskusi töö/elu tarbeks. Vahe on selles, et esimene on esmajärjekorras tööga seotud, kuid teine võib olla ka enda eluolu muutmisega seotud, seega laiahaardelisem.

“Ametialane täiendusharidus (*continuing professional education*) on haridus, mis omandatakse pärast põhilise ametialase ettevalmistuse läbimist (samas, 20).”

Ametialane täiendkoolitus (*continuing professional training*) on täiskasvanute koolitusasutuste poolt organiseeritud koolitustegevus. See võimaldab õppijal täiendada oma ametialaseid teadmisi, oskusi ning saada uusi kogemusi pärast esmase hariduse omandamist. (samas, 20.)

Kui võrrelda ametialast täiendkoolitust ja – täiendharidust, siis selgub, et mõlemaid omandatakse pärast esmase/põhilise ametialase ettevalmistuse läbimist. Täiendharidus on laiem mõiste, see hoomab haridust üldiselt. Täiendkoolituse eeliseks peab autor seda, et ta on organiseeritud koolitus, mis on korraldatud koolitusasutuste poolt.

Käesolevas magistritöös käsitletakse mõistet ametialane täiendkoolitus (*continuing professional training*). Eelkõige sellepärast, et see on organiseeritud. Lisaks sellele on

ametialane täiendkoolitus suunatud täiskasvanutele, kes on omandanud esmase ametialase hariduse. See võimaldab õppijal täiendada oma ametialaseid teadmisi ja oskusi ning saada uusi kogemusi oma erialal.

1.1.1.1. Pärimusmuusika koolitused

Eestis on erinevaid MTÜ-sid (nt Eesti Rahvamuusikakool), koolituskeskusi (nt August Pulsti Õpistu, Mooste Rahvamuusikakooli Koolituskeskus), seltse (nt TRAKS, PRAKS), kes töötavad välja ja pakuvad erinevaid pärimusmuusikaga seotud koolitusi.

Pärimusmuusika koolitajad korraldavad pärimusmuusikaalast õppetööd ja tegutsevad vastavalt oma põhikirjadele. Erinevus teiste koolitustega võrreldes seisneb sisus ja teemades, mida koolitustel käsitletakse. Pärimusmuusika koolituste positiivseks küljeks võib pidada seda, et õppimine toimub suures osas läbi praktika. “Folklooriõpetus eeldab osalemist, tal on oluline kommunikatiivne funktsioon. Seetõttu ei piisa selle teoreetilisest tundmaõppimisest, nii ei jõutagi tunnetamiseni. Inimestele meeldib laulda rahvalaule mängides, liikudes, tegevuses. Alles hiljem võib kirjandusetunnis õppida tundma rahvalaulu poeetilisi iseärasusi, mitte alustada sellest. Selleks, et oma rahva pärimuskultuuri õpetada, tuleb seda enne ise tundma õppima. Peab teadma ka kuidas õpetada.” (Rüütel, 2000, 3-5.) Õpetajaks olemise juures on tähtis olla piisvalt pädev ning suuta genereerida välja erinevaid ideid ja mõtteid, kuidas arendada igat last vastavalt vajadustele (Georgii-Hemming & Westvall, 2010). Pärimuskultuur on oluline, kuna aitab oma juuri tundma õppida, tekitab sideme esivanematega, erinevate põlvkondadega, aitab kaasa kuuluvustunde tekkimisele, aitab säilitada rahvuse omapära ning on oluliseks identiteedikujundajaks. Pärimuskultuur on rahvuse säilimise alustalaks. (Rüütel, 2002.)

Järgnevalt toob autor välja erinevate koolitajate (August Pulsti Õpistu, 2008; EMTA... 2004; Eesti Rahvapärimuse...2007; TRAKS, 2001; Rahvakultuuri...2011; Eesti Rahvuslik...2011) eesmärgid, mis kattuvad oma sisu poolest:

- vaimse kultuuripärandi väärtustamine;
- osalemine kultuuripoliitika kujundamise ja elluviimise protsessis maakondlikul, üleriigilisel ja rahvusvahelisel tasandil;

- rahvusliku ja rahvusvahelise folklooriliikumise toetamine ja arendamine ning pärimuskultuuri alase koostöö korraldamine ja koordineerimine;
- rahvakultuuriga tegelemiseks soodsate eelduste loomine;
- pakkuda akadeemilisi täiendkoolitusi nii põhikooli ja gümnaasiumi muusikaõpetajatele, muusikakoolide õpetajatele, tegevmuusikutele ning teistele soovijatele kõigil muusikaerialadel sh rahvakultuuri valdkonnas;
- õpetada, arendada ja edendada pärimusmuusikat;
- rahvakultuuri püsimisele ning arengule kaasaaitamine ning tugevdada Eesti rahvuslikku ja paikkondlikku vaimset isikupära;
- arendada välja koht, kus nii lastel kui suurtel oleks hea õppida rahvalaule, -mänge ja –kombeid;
- muuta pärimusmuusika taas meie elu igapäevaosaks.

Eelnevast loetelust selgub, et läbiv mõte koolitajatel on panna inimesi veel rohkem väärtustama ja tundma eesti pärimusmuusikat. Taodeldakse, et rahvakultuur jääks püsima. Selleks luuakse soodsaid tingimusi. Lisaks eesti muusikale on loetelus sissetoodud rahvusvahelise folklooriliikumise toetamine ja arendamine.

1.2. Pärimusmuusika mõiste ja roll muusikahariduses

Eesti kultuuriloos on palju põhiväärtusi, mida inimesed ka kaasajal järgivad. Esivanemate pärandit mõistetakse eelkõige läbi kogemuse näiteks lauldes vanu laule, tähistades traditsioonilisi tähtpäevi ja pühi, jutustades rahvajutte, mängides eesti traditsioonilisi pillilugusid. Muusikapedagoogika tähtsaimaks õppe- ja kasvatusesmärgiks on see, et õpilane väärtustab muusikat kui olulist osa inimkonna kultuurist ning teadvustab ennast rahvuskultuuri kandjana (RÕK, 2011). Need eesmärgid, mis on riiklikus õppekavas välja toodud on mitmeti mõistetavad. Tekib küsimus, kas tegemist on rahvuskultuuri kui pärimus-, laulupeo- või mõlema traditsiooni kandja. Selles töös antud küsimusele vastust ei otsita.

Käesolevas alapeatükis antakse ülevaade erinevate autorite pärimusmuusika mõiste käsitlestest ja pärimusmuusika kujunemisest eesti kultuuris ning selle osast muusikahariduses.

1.2.1. Pärimusmuusika mõiste kujunemine

Särg & Johanson (2011, 116) toovad välja rahvamuusika mõiste (*folk music, Volksmusik*), mis tuli Euroopas käibele 19. sajandi lõpul katusterminina muusikalise folkloori kohta, ühendades varem eraldi seisnud mõisted rahvalaul ja rahvapillimuusika (viimase kohta öeldi mõnikord ka rahvamuusika, eesti keeles mängutükid). Oma sisu ja ideoloogilise tagapõhja sai rahvamuusika tollasest folkloori ja eelkõige muidugi rahvalaulu kontseptsioonist. Rahvamuusika tähendas mineviku suulises anonüümses traditsioonis väljakujunenud talupojamuusikat, millest tõsteti esile teatud püsivaid stiilitunnuseid, nagu see on omane vooluloolisele käsitlusele muusikaloos, ning eetilisi, esteetilisi ja etnilisi väärtusi vastavalt tollasele folkloorikäsitlusele. Sõltuvalt mõiste määratleja vaatenurgast pandi rahvamuusika piiritlemisel rohkem rõhku kas selle stiilile, pärimusrühmale või vanusele. (Särg, 2002.)

“Eesti etnomusikoloogias mõistetakse *pärimusmuusika* all traditsioonilise ühiskonna suulises pärimuses välja kujunenud muusikastiile, samuti nende uuesitusi, arendusi ja töötusi tänapäeval. Eestikeelse mõiste kujunemise eeskujuks on olnud soomekeelne *perinne- musiikki* (‘pärimusmuusika’), mõlema mõiste tekkimist varasema *rahvamuusika* (sm *kansanmusiikki*) kõrvale on ajendanud ilmselt ingliskeelne *traditional music* (‘traditsionaalne muusika’). Tavakeeles seostub pärimusmuusika eelkõige Viljandi pärimusmuusika festivali ning sealsete esinejate ja stiilidega.” (Särg, 2008, 11.) “Olemasolevate andmete kohaselt tuli pärimusmuusika käibele praeguse Viljandi Kultuuriakadeemia üliõpilaste seas 1990. aastatel ning oli esmakordselt ametlikult kasutusel Viljandi pärimusmuusika festivali nimetuses aastal 1994, sooviga esile tuua mitmeti muutunud suhtumist muusikafolkloori tänapäevasesse esitusse. Eesti pärimusmuusika on ajaloolisel muusikafolklooril põhinev elav, avalikult esitamiseks mõeldud ja seltskondlikult viljeldav eestilik muusika, mis võib põimuda tänapäeva kunstmuusika ja popmuusikaga, samuti teiste rahvaste muusika rütmistruktuuride ja esitusmaneeridega.” (Särg 2011, 131.) Nagu eespool mainitud, siis siia hulka kuulub ka pärimuslikke laulu- ja mängustiile kasutav autorimuusika ja seadmine, sidudes need žanrid erinevate muusikastiilidega.

Mitmes osas kattub *pärimusmuusika* mõiste varem rohkem kasutatud mõistega *rahvamuusika* ning erinevus nendes terminites on mõneti emotsionaalne (Särg, 2004). Nii rahvamuusika kui pärimusmuusika põhinevad pärimustel. Kuid kui vaadata täpsemalt

rahvamuusika mõistet, siis selle alla ei mahu pärimuslike muusikastiilide arendused ja töötused. Samas jääb pärimusmuusika otseselt seotuks etnilise elemendiga, kuid tänapäeva rahvamuusika aluseks võib olla ka läänelik populaarmuusika.

Antud töös käsitletakse pärimusmuusikat kui traditsioonilise ühiskonna suulises pärimuses välja kujunenud muusikat (vanem- ja uuem rahvalaul, laulumängud, tantsud, pillilood), samuti nende uuesitused, arendused ja töötused.

1.2.2. Pärimusmuusikaõpe Eestis alusharidusest kuni kõrghariduseni

“Traditsioon ei ole tuha säilitamine, vaid tule hoidmine. Minevikku õpime tundma mitte selleks, et sinna tagasi igatseda, vaid selleks, et leida sealt püsiväärtusi tuleviku jaoks. Tee võõraste, internatsionaalsete ja globaalsete nähtuste juurde peab kulgema läbi oma ja lähedase, et noor inimene tunnetaks end eelkõige eestlasena ning võiks austada oma rahvast ja kultuuri kui võrdväärset maailma rahvaste ja kultuuride seas. Pärimus päritakse pärijatele. Meie asi on pärijad ette valmistada pärimuse vastuvõtmiseks.” (Rüütel, 2000, 7.)

“Eesti pärimusmuusika on omal ajal kujunenud looduslähedases külaühiskonnas, seega tänapäevast küllalt erinevates oludes, teistsuguse eluvaate ja muusikalise maitsega inimeste suulises-kuuldelises pärimuses. Muusika toimus enamasti elu ja tegevuse keskel, kujunedes vastavalt osavõtjate vajadusele ja ootustele.” (Särg, 2008, 12.) Sellist külaühiskonna mudelit eesti inimeste igapäevaelus enam ei esine (on kindlasti erandeid). Seega võib antud teema omandamine koolis tunduda ebahuvitav või mõne õpilase jaoks hoopis müstiline. Võib tulla ette olukordi, kus lugude tõsidust ja reaalsust ei mõisteta, sest ei eksisteeri seda keskkonda, kus see kõik toimus. “Talupoeglikus külaühiskonnas tekkinud muusikapalade või –stiilide viljelemine kaasajal tähendab paratamatult muutusi, järjest enam levib nende ühendamine teiste muusikaliikidega, eriti populaarmuusikaga. Ilmselt just tänapäeva muusikaga sidumise tõttu on pärimusmuusika muutumas järjest populaarsemaks, levides nii originaalkujul kui jäljenduste, edasiarenduste ja töötluste kaudu.” (samas, 12.) See võib olla üks tee, kuidas õpilastele ja ka õpetajatele endile teha pärimusmuusikat “lähedasemaks” ning äratada sellega huvi.

Pärimusmuusikaga peaksid lapsed hakkama esmakordselt kokku puutuma lasteaias, kus koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008, § 22) on välja toodud järgnev: “Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi.” Järgnevalt õpitakse ja käsitletakse eesti pärimusmuusikat põhikooli kolmes astmes. Gümnaasiumis, süvenetakse rohkem eesti pärimuskultuuri teisel kursusel. Erinevaid pillilugusid ning regi- ja uuemaid rahvalaule kasutatakse gümnaasiumi kõigil kursustel erinevate teemade käsitlemiseks ning ilmestamiseks. Nende kasutamine ja mittekasutamine sõltub õpetaja valikust.

Edaspidistes õpingutes on võimalik pärimusmuusikaga kokku puutuda ja sellesse rohkem süveneda muusikaõpetaja tasemekoolitustes –

- Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia õppekava “Koolimuusika”(2013/2014):
 - ✓ I alusmoodul - Omakultuur (3 EAP);
 - ✓ II alusmoodul - Eesti pärimusmuusika I (3 EAP); Eesti pärimusmuusika II (3 EAP)
 - ✓ Koolimuusika valikmoodul I – Rahvalaul (3 EAP);
 - ✓ Vabaained enda valikul 6 EAP väärtuses(ei pea olema pärimusmuusikaga seotud, kuid on võimalus) - Noodistamine (3 EAP); Praktiline rahvalaul (3 EAP); Pärimustantsu praktika (3 EAP); Regilaulu teooria (3 EAP).
- Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia “Muusikapedagoogika” (2013.a. sisseastunutele):
 - ✓ Väikekandled muusikaõpetuses (3 EAP);
 - ✓ Sissejuhatus eesti rahvamuusikasse (2 EAP);
 - ✓ Valikained - Regilaulmise stilistika (3 EAP); Etnomusikoloogia alused (2 EAP); Rahvalaulude esituspraktika (2 EAP).
- Tallinna Ülikool “Muusikaõpetaja magister”:
 - ✓ Valikaine - Etnomuusika ja improvisatsioon rahvalaulus (5 EAP)
- EMTA ja TÜVKA “Muusikapedagoogika magister” (2013 sisseastujatele):
 - ✓ Maailma muusikakultuurid (3 EAP)

Lisaks eelnevale loetelule on võimalik omandada pärimusmuusika kõrgharidus Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia pärimusmuusika õppekaval (rakenduskõrgharidus) ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Pärimusmuusika õppekaval (bakalaureus). Võimalik on omandada ka magistrikraad EMTA ja TÜVKA ühisõppekaval, kas

interpreedi, uurija ja helilooja või muusikapedagoogika suunal. Lisaks sellele tegeldakse etnomusikoloogilise uurimistööga Eesti kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakonnas ning osalt ka EMTA muusikateooria osakonnas.

Eelnevast loetelust selgub, et pärimusmuusika tundmaõppimises võib oletatavasti eelises olla TÜVKA tudeng, sest nimetuste ja ainete hulga järgi võib oletada kõige mitmekülgsemat lähenemist. TÜVKA järel on EMTA, kus on samuti valik erinev ja lisaks kohustuslikele ainetele võimalus valida vastavalt soovile sobivad valikained. Tallinna Ülikooli puhul tuleb välja see, et kohustuslikes ainetes ei ole ühtegi pärimuskultuuriga seotud ainet. Siinkohal tekib küsimus, kuidas on muusikaõpetajad pärast lõpetamist pädevad õpetama üldhariduskoolis pärimusmuusikat. Nagu selgus ptk 1.1.1.1. on õpetajatel ennast võimalik pärimusmuusika valdkonnas täiendada. Kindlasti tuleb siinkohal arvestada seda, et iga aasta täiendatakse ja viiakse sisse uuendusi erinevatel õppekavadel. Kui vaadata 15 aasta taguseid õppekavasid, siis nt TÜVKA-s ei eksisteerinud sellist õppekava nagu koolimuusika.

Etnomusikoloogia uurib erinevate rahvaste traditsionaalset muusikat nende kultuuri kontekstis ning on pärimusmuusika õpetuses oluline kui pärimusmuusikat uuriv teadusharu. Etnomusikoloogia võiks eesti pärimusmuusika õpetamise tarbeks uurida ja vahendada arhiivis talletatud muusikanäiteid, sest paraku on meie “muusikaline emakeel” ununev vanavana...vanemate keel. Omakultuuri kvaliteedi tõstmiseks ning väärika koha omamiseks Euroopa kultuuriruumis on vaja edendada nii pärimusmuusikat kui etnomusikoloogiat. (Särg, 2007.) Seega on järgnevalt on välja toodud pärimuskultuuri ja –muusika osa üldhariduskooli muusikatundides ning Särg’i (2008, 21-22) poolt välja toodud etnomusikoloogia peamised ülesanded pärimusmuusika õpetamise tagamisel (vt tabel 1, esimene tulp). Tabeli kahes teises lahtris on välja toodud PRÕKi ja GRÕKi õppetegevused ja õpitulemused. Neid omavahel võrreldes selgub, et pärimusmuusika õppeks luuakse mitmeid süsteeme, millele saame tugineda. On näha, et süsteem on tervik.

Tabel 1 *Pärimusmuusikaõppe ülesehituse sarnasused etnomusikoloogia ja üldhariduskooli vahel*

Etnomusikoloogia ülesanded	Põhikooli muusikaõpetuse ainekava	Gümnaasiumi muusikaõpetuse ainekava
Teadvustada suulise loomeprotsessi	*Laulab loomuliku häälega üksinda;	*Rakendab ning arendab musitseerimise kaudu oma

<p>seaduspärasusi (nt viisi varieerimise või esituse ülesehituse põhimõtted)</p>	<p>*Laulab eesti rahvalaule (sh regilaulu);</p> <p>*Loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu;</p> <p>*Tunneb rõõmu muusikast ning tunnetab, teadvustab ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;</p> <p>*Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse kaasmängude, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, teksti loomise, st omaloomingu kaudu;</p>	<p>teadmisi, muusikalisi võimeid ja oskusi;</p> <p>*Rakendab loovust muusikalises eneseväljenduses;</p> <p>*Ühe- ja mitmehäälnelaulmine ning vokaalsete võimete kujundamine;</p> <p>*Iseseisva muusikalise eneseväljenduse ja esinemisioskuse toetamine ning soodustamine;</p>
<p>Kirjeldada muusika stiilitunnuseid (nt tämber, rütm, meloodia), mis annavad pärimusmuusikale eripärase kõla</p>	<p>*Muusika väljendusvahendite kasutamine erinevates muusikalistes tegevustes;</p> <p>*Muusikapala karakteri väljendamine liikumise kaudu (<i>I kooliastmes omandatakse muusikaväljendusvahendeid läbi liikumise – esmalt omandatakse tunentus hiljem teadmine</i>)</p>	<p>*Rakendab oma võimeid ja oskusi muusikalistes tegevustes, kasutades omandatud muusikateoreetilisi teadmisi;</p> <p>*Teadmiste ja muusikalise kirjaoskuse rakendamine musitseerimisel ja muusika kuulamisel;</p>
<p>Uurida muusika füüsilisi aluseid: pillide ehitus ja mänguvõtted, hääle moodustamise tehnikaid</p>	<p>*On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);</p> <p>*Süvendatakse pillimänguoskusi erinevates pillikoosseisudes ning arendatakse edasi 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid;</p> <p>*Avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes</p>	<p>*On omandanud valmisoleku muusikaliseks tegevuseks;</p> <p>*Pillimängu rakendamine musitseerides;</p>
<p>Uurida pärimusmuusika seoseid igapäevase elu, kommete ja uskumustega, sest muusika esialgse tähenduse ja otstarbe mõistmine aitab mõtestada ka tänapäeva esitust</p>	<p>*Rahvatantsud ja laulumängud.</p> <p>*Liikumistegevuse põhiohk on eesti rahvatantsudel ning teiste rahvaste muusika karakteri väljendamisel liikumise kaudu;</p> <p>*Mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu</p>	<p>*Folkloor, regilaulu liigid, rahvapillid, rahvatantsud, uuem rahvalaul, uuemad laulumängud;</p> <p>*Väärtustab ühislaulmist kui rahvuslikku kultuuritraditsiooni;</p>
<p>Uurida eesti pärimusmuusikat ajaloolises arengus ja seoses naaberrahvaste traditsioonidega, et mõista selle päritolu ja eripära</p>	<p>*Teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, osaleb selle edasikandmises ning mõistab ja austab erinevaid rahvuskultuure;</p> <p>*Oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi;</p>	<p>*Väärtustab muusikat kui olulist osa inimkonna kultuurist ning teadvustab ennast rahvuskultuuri kandjana;</p> <p>*Valdab põhiteadmisi ajastute ja maade muusikast ning</p>

	*On tutvunud Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatradsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt;	kultuuride arengust; *Tutvumine Eesti, Euroopa ja maailma kultuuripärandiga, kultuuri rolli teadvustamine igapäevaelus, avatud ja lugupidava suhtumise kujundamine erinevatesse kultuuritraditsioonidesse;
Jäädvustada ja analüüsida tänapäeval eksisteerivat pärimusmuusikat, eriti selle tähtsust identiteedi kandjana	*Väärtustab muusikat ning muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana; *Kuulatud muusikapalade iseloomustamine muusika oskussõnavara kasutades;	*On tutvunud eesti pärimusmuusikaga muusikanäidete varal *Osaleb muusikaelus ning kujundab valmisoleku elukestvaks muusikaharrastuseks;

Tabelis on näha, et pärimusmuusika omandamiseks on loodud mitmekülgne vorm ja süsteem, mille sees nõ toimetada. Erialaspetsiifiliselt on välja toodud punktid, millele peaks toetuma kui õpetatakse pärimusmuusikat. Kõrvale on välja toodud üldhariduskooli muusikaaine sisesed süsteemid, kus kaudselt või otseselt saab kasutada pärimusmuusikat. Kaudselt – pärimusmuusika kui vahend erinevate muusikaliste oskuste (nt loovuse rakendamine muusikalises eneseväljenduses) omandamiseks ja kinnistamiseks. Otseselt – pärimusmuusika spetsiifiliste terminite/tegevuste (regilaul[algriim, regivärss jne], uuem rahvalaul, laulumängud, pillimäng, tantsud jne) rakendamine ja omandamine muusikatunni siseselt. See, kuidas õpilased pärimusmuusikat omandavad ning sellesse suhtuvad, sõltub õpetaja oskustest, teadmistest ja hoiakutest seda teemat käsitleda.

Käesolevas magistritöös otsitakse vastuseid järgnevatele **uurimisküsimustele**:

- Kuidas rakendavad üldhariduskooli muusikaõpetajad pärimusmuusika koolitusel saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid praktikas - üldhariduskooli muusikatundides?
- Millised on õpetajate soovituslikud ettepanekud koolituste arendamiseks, lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja kogemustest pärimusmuusika õpetamisel koolis?

2. METOODIKA

Käesolev peatükk annab ülevaate uuritavatest, uurimismeetodist ja kasutatava andmeanalüüsi põhimõttest. Lühidalt kirjeldatakse küsimustiku eesmärki ning tuuakse välja selle koostamise põhimõtted, mida jälgiti.

2.1. Uuritavad ja uurimiskontingendi kirjeldus

Antud uurimuses toimus uuritavate väljaselgitamine mitmes etapis:

Esimeses etapis võeti ühendust August Pulsti Õpistuga, et saada 2008-2013 koolituste nimekirjad, mille põhjal teha kindlaks uuritavad, kriteeriumitele vastavad koolitused. Kriteeriumiks oli see, et valitud koolitused sisaldavad endas vähemalt ühte järgnevatest komponentidest (PRÕK, GRÕK, Lisa 6, 2011):

- ❖ Omalooming toetudes pärimusmuusikale – kaasmängude loomine lauludele, regivärsside loomine;
- ❖ muusikalised improvisatsioonid;
- ❖ folkloori õpetamine, rahvakalendri tähtpäevad;
- ❖ regilaulu ja uuema rahvalaulu laulmine ja tema liigid;
- ❖ rahva-/pärimustantsud,
- ❖ laulu-, ring- ja tantsumängud;
- ❖ muusikanäited eesti pärimusmuusikast;
- ❖ pillimäng (plokkflööt/väikekannel);
- ❖ liisusalmid;
- ❖ Eesti rahvapillide tutvustus/valmistamine (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill, viiul; roopill, savipill).

Tulemuseks olid koolitused, mis on ära toodud tabelis 2. Tabelisse ei ole lisatud koolitusi, mis vastasid kriteeriumitele, aga kus vastajad ei osalenud.

Teises etapis saadi August Pulsti Õpistust vastavad nimekirjad osalejatest. Nende seast valiti välja inimesed, kes olid märkinud oma andmetesse, et nende amet on õpetaja. Nende seast omakorda kitsendati valikut lähtuvalt sellest, kelle kontaktandmed (e-mail/telefoni number) olid olemas (vt tabel 2).

Tabel 2 *Urimuses osalevad koolitused*

Aasta	Koolituse nimi	Osalenud õpetajate arv	Koolituste arv
2008	<ul style="list-style-type: none"> • Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse • Muusikaõpetajate suvekool (22.07-23.07) 	7 7	2
2009	<ul style="list-style-type: none"> • Pärimuslikud laulumängud (13.11-14.11) • Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse • Väikekannel õpetajatele (sept-jaan, üle nädala) 	3 7 4	3
2010	<ul style="list-style-type: none"> • Laulumängud (28.10-29.10) • Isikupära ja variatsioonid pärimustantsus (19.07-21.07) • Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse • Väikekandle intensiivkursus (23.08-24.08 ja 08.10-09.10) • Väikekannel õpetajatele –algajad • Väikekannel õpetajatele – edasijõudnutele 	2 1 2 2 4 4	6
2011	<ul style="list-style-type: none"> • Hääletehnika ja kehatöö (7.aprill) • Lõppriimiline ja uuem rahvalaul (08.10-09.10 ja 25.11-26.11) • Laulumängud - Mängult on päriselt (04.11-05.11) • Pärimustants (28.05-29.05) • Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse • Väikekandle intensiivkursus (07.01-08.01. ja 04.02-05.02) • Väikekannel õpetajatele 	1 3 6 1 2 3 4	7
2012	<ul style="list-style-type: none"> • Laulumängud - Mängult on pärisel (23.11-24.11) • Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse • Väikekannel edasijõudnutele 	1 5 4	3
2013	<ul style="list-style-type: none"> • Loovregilaulmine (08.03-09.03) • Laulumängud (01.11-02.11) • Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse 	2 1 4	3
KOKKU:			24

Tabelist 2 selgub, et antud uurimuses osales kokku 24 koolitust. Mitmeid koolitusi nende seast on läbi viidud igal aastal mitu korda. Osad vastajatest on läbinud erinevaid koolitusi. Õpetajad olid märkinud 6 korral ära ka vastuse “muu koolitus” lisaks nendele, mis antud loetelus oli. Koolitusi, mida õpetajad “muu” all mõtlesid, pole teada. Ühtegi nime ei toodud välja.

Eelnevaid tingimusi täites ning töö eesmärgist lähtuvalt kuuluvad antud valimisse 36 üldhariduskooli muusikaõpetajat, kes on läbinud vähemalt ühe aastate 2008 – 2013 kevade koolitustest, mis on toimunud August Pulsti Õpistu alt.

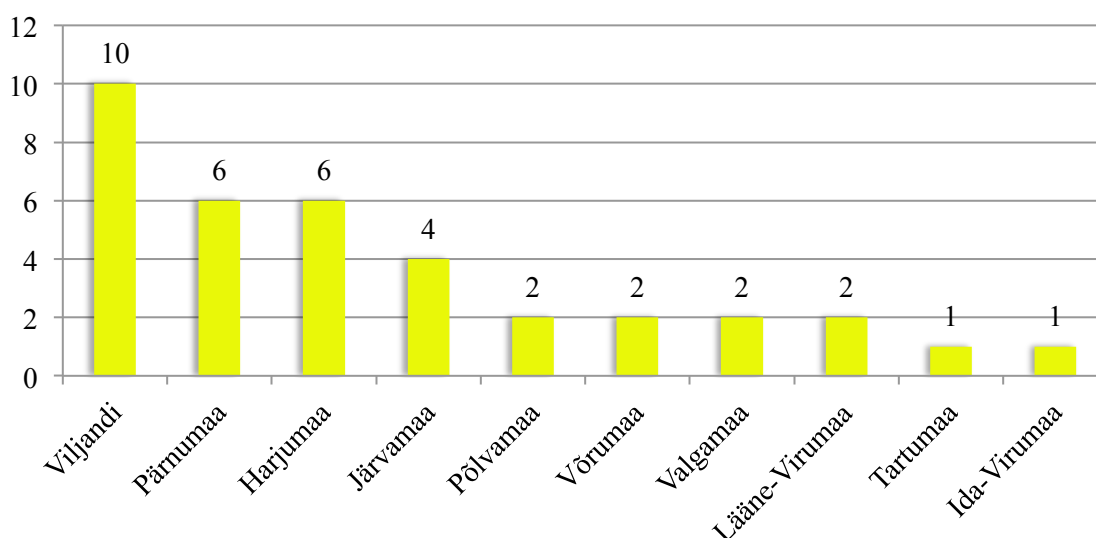
Järgnevas tabelis (vt tabel 3) on välja toodud vastajate vanuseline jaotus.

Tabel 3 *Vanuseline jaotus*

Vastajate vanuseline jaotus				
20.-25.a	26.-35.a	36.-45.a	46.a-55.a	56.-65.a.
1	1	12	17	5
Kokku: 36				

Küsitluses osales 36 õpetajat, kõik olid naissoost õpetajad. Kõige noorem vastaja antud tabeli põhjal oli 23 aastane ja vanim vastaja oli 60 aastane. Suurema osa õpetajate vanus jääb vahemikku 36 – 55 eluaastat. Tööstaaž jääb vahemikku 3-37 aastat.

Joonisel 1 tuuakse välja maakonnad, kus küsimustikule vastanud õpetajad töötavad.

Joonis 1 *Maakondlik jaotus*

2.2. Meetodi valik ja kirjeldus

Magistritöö eesmärgi täitmiseks teostati kaardistav uurimus (*survey research*). *Survey* - uurimuse puhul on uurija passiivne andmete koguja, kes rahuldub nähtuste loomuliku varieeruvuse registreerimisega, püüdmata olukordade või uuritavatega manipuleerida. Uurimiseesmärk on tavaliselt kirjeldav või võrdlev harva on *survey*- uurimuse eesmärgiks seletamine või ennustamine. (Hirsjärvi ja Huttunen, 2005, 197-198.)

Andmeid koguti ankeetküsitlusega, interneti teel. Küsitlus on *survey*-uurimuse peamine meetod. Küsitluse plussiks loetakse seda, et see meetod säästab aega aja vaeva. Lisaks on võimalik uuringusse erinevates piirkondades elavaid inimesi. *Survey* - uurimuse järgi võidakse küstletavaid paluda hinnata oma tegevust, käitumisviise ja nende esinemise sagedust. Ankeetküsitluses oli kasutatud avatud küsimusi, mille eelisteks on: 1) vastaja ilmutab oma teadmisi antud teemal; 2) selguvad vastaja tähtsamad mõtted. (Hirsjärvi jt, 2005, 178-205.)

Küsitluses kasutatud ankeet on toodud ära lisa 1. Ankeetküsitlustes esitatud küsimused on jaotatud 2 alagruppi:

- 1) üldandmeid puudutavad küsimused (sugu, vanus, tööstaaž jne)
- 2) väljavaateid, eelistusi, vajadusi ja ettepanekuid käsitlevad küsimused (milliseid plusse/puudusi tuuakse välja läbitud koolituste kohta; millised on ettepanekud koolituste arendamiseks/täiendamiseks; kuidas hindavad koolituste sisukust/sealt saadud kogemusi/teadmisi jne).

Ankeetküsitlust kasutatakse uurimuse probleemi lahendamiseks. Lisaks on antud küsimustikuga võimalus uurida õpetajate ettepanekuid koolituste täiendamiseks.

2.3. Uurimuse käik

Magistritöö empiiriline osa viidi läbi Eestis ajavahemikus jaanuar – märts 2014.

- August Pulsti Õpistuga võeti ühendust isiklikult kokku saades ning andmeid koguti elektroonilisel kirjavahetusel.

- Ankeetküsitlused saadeti laiali elektrooniliselt, st et need pandi üles interneti uurimiskeskonda docs.google.com

Ajavahemikul 10.03.2014 – 25.03.2014 viis käesoleva uurimustöö autor läbi ankeetküsitlused.

2.4. Andmetöötlus

Ankeetküsitluse küsimuste analüüsimiseks on teostatud kvalitatiivne sisuanalüüs (selgema ülevaate saamise eesmärgil vastuseid grupeerides ja vajadusel saadud andmeid pingeritta seades). Kvalitatiivset sisuanalüüsi defineeritakse toetudes Hsieh & Shannon (2005) järgnevalt: “uurimismeetod, mida rakendatakse andmete sisu objektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemise abil (Laherand, 2008, 289-299).” Kvalitatiivses sisuanalüüsis koondatakse sarnase tähendusega tekstiosad vastavate kategooriate alla. Need kategooriad võivad esindada nii selgelt välja öeldud kui ka mõista antud sõnumeid. Tavapäraselt sisuanalüüsi kasutatakse siis, kui soovitakse midagi kirjeldada. Antud töös rakendatakse seda seetõttu, et huvipakkuvate nähtuste kohta ei ole piisavalt teooriaid. Eelnevalt määratud kategooriaid välditakse ning kategooriad ja nende nimed püütakse leida andmetest. (Laherand 2008, 290-291.)

Oluline on märkida, et käesoleva uurimustöö autor on uurimuse igas etapis lähtunud kvalitatiivse andmeanalüüsi paindlikkusest, kohandades analüüsimeetodeid ja lähenemisi vastavalt küsitlusest saadud andmestikule. Antud uurimustöös esitatakse esmalt küsitluste tulemused, seejärel sünteesitakse käesoleva uurimustöö ja varasemate uurimuste tulemused arutelu osas. Sünteesitud tulemused arutelu osas annavad võimaluse vastata uurimisküsimustele (Hirsjärvi jt, 2005). Sellise lähenemise vajalikkuse tingis autori soov anda vastajate arusaamad edasi üldistatult ja struktureeritult.

Uurimistulemusi illustreerivad tsitaadid ankeetküsitlustest. Tsitaadid on esitatud kaldkirjas. Töös on tsitaatide esitamiseks kasutusel järgmine sümbol:

(...) – tsitaadi lühendamiseks väljajäetud tekstilõik.

3. TULEMUSED JA JÄRELDUSED

Antud peatükis tuuakse välja vastajatelt saadud tulemused. Kolm esimest alapeatükki on järjestatud vastavalt uurimisküsimustele. Et selgem oleks jälgida on alapeatükkide pealkirjad ning küsimustiku küsimused sõnastatud vastavalt uurimisküsimustele. Neljandas alapeatükis, arutelu osas, jõutakse uurimisküsimuste vastusteni ja uurimisprobleemi lahenduseni.

3.1. Koolitusel osalejate hinnangud koolitustele

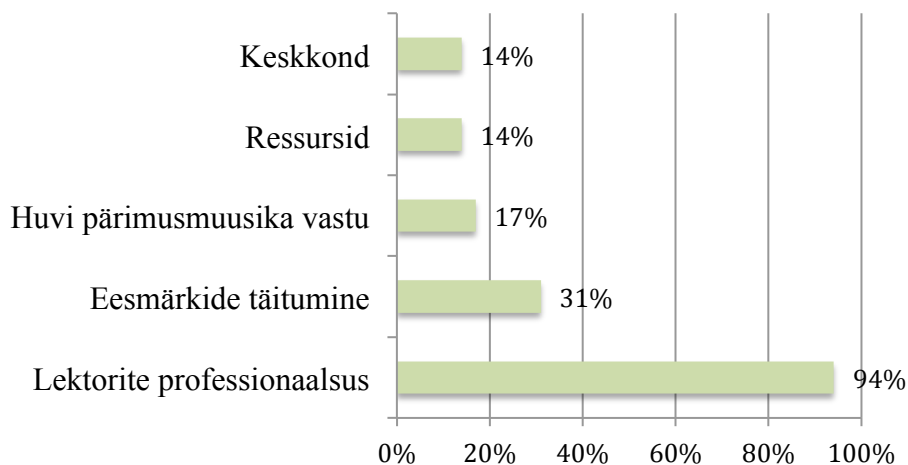
Antud alapeatükis on välja toodud küsimuste 7 ja 8 (vt Lisa 1) vastuste tulemused ja analüüs. Antud küsimustega püüdis autor välja selgitada vastajate hinnangud ning hinnanguid mõjutanud tegurid läbitud koolitustele.

Vastajatel oli võimalus anda läbitud koolituste kohta hinnang (väga hea, hea, rahuldav, halb, väga halb, ei oska öelda) ning neid hinnanguid põhjendada.

Ükski vastaja ei hinnanud läbitud koolitusi rahuldavaks, halvaks, väga halvaks. 83% (30 õpetajat) vastanutest hindasid läbitud koolitusi “väga heaks”, 17% (6 õpetajat) “heaks”. Vastanud, kes valisid vastusevariandi “hea”, põhjendasid oma valikut mitmeti.

Leiti, et korraldus oli hea ja ladus, huvitavate teemade käsitlemine ning sellele kaasa aitav ja sobiv keskkond. 94% (34 õpetajat) vastajatest olid ühel meelel, et lektorid/koolitajad olid väga head. Toodi välja see, et kuna osalejaid oli väga erineva taustaga, siis oodati kohati rohkem praktilisi tegevusi, mis sobiksid tegutsevatele muusikaõpetajatele. Osale vastanutest (2 märget) tundus koolitusele tulles, et loengud pole eriti paljutöotavad, kuid nende suhtumine muutus päeva edenedes. Nad põhjendasid seda järgnevalt: *Teemad läksid aina paremaks ja kaasakiskuvamaks*. Miinusena toodi välja (3 korral), et üleliigset juttu oli palju, oleks võinud rohkem praktiseerida. Heale korraldusele aitasid kaasa erinevad üritused, kus sai koolituste kestel osaleda.

Õpetajad, kes valisid vastusevariandi “väga hea”, tõid välja sarnaseid põhjendusi oma hinnangutele. Alloleval joonisel (vt joonis 2) on välja toodud õpetajate põhjendused hinnangutele.

Joonis 2 *Õpetajate hinnangute põhjendused*

Jooniselt selgub, et kõige tähtsamaks peeti hinnangu andmisel lektorite professionaalsust, seda tõid esile 94% (34 märget) õpetajatest. Sinna alla lisati tugev erialane praktiline kogemus, asjatundlikkus, positiivsus, inspireeriv olek ning konkreetsus teemade käsitlemisel. Õppejõudude puhul toodi välja lisaks nende suhtumist õpetavasse teemasse, mis aitas erinevate teemade omandamisele kaasa.

Teiseks väga oluliseks hinnangu määrajaks pidasid õpetajad enesetäiendamise eesmärkide täitumist, selle tõid välja 11 inimest, mis on 31% vastanutest. *Koolitused on olnud alati väga heal tasemel. Need on kõige paremad ja soovitan alati ka teistele. Tänapäeval ei ole töötamine tavakoolis mõeldav ilma pärimusmuusikat tundmata. Tänu sisukatele koolitustele on mul võimalus pärimusmuusika viia ka õpilasteni.* Seega võib siinkohal öelda, et õpetajate hinnangud lähtuvad nende enda isiklikest eesmärkidest, mis olid koolitusele minnes seatud. Võib oletada, et kui eesmärgid oleksid kõrgemad ning need ei oleks täitunud, siis oleks võinud see hinnang läbitud koolitustele madalam olla.

Pärimusmuusika koolituste hindamisel mõjutas hinnangut õpetajate isiklik huvi pärimusmuusika teemade ja olemuse kohta. See jäi mõjutegurites 17% kolmandale kohale (6 märget).

Võrdselt mõjutasid õpetajate hinnanguid ressursid (ajalised – toimumised ning aja jaotus koolituse raames; rahalised) ja keskkond, kus koolitused toimusid. *(Ükski minut ei läinud*

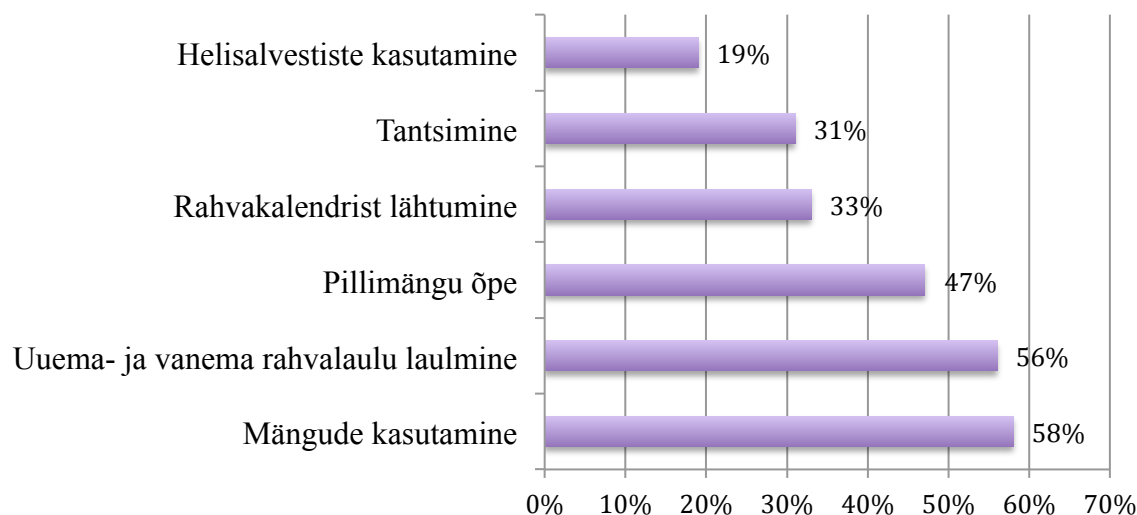
raisku.) Mõlemat märkisid ära 14% vastajatest (5 märget mõlema kohta). Positiivsena toodi välja, et kui kaks erinevat koolituskeskust pakuvad samasisulisi koolitusi, siis valitakse August Pulsti Õpistu koolitused selle põhjal, et konkreetne koolitus on olnud seal tasuta. Lisaks toodi välja Pulsti õpistu poolt pakutavad odavad ja mugavad õõbimisvõimalused. Keskkond - maja ja seal olevate inimeste näol. Vastanud leidsid, et pärimusmuusika koolitused sobivad ideaalselt Viljandisse Pärimusmuusika Aita. Tsiteerides üht vastajat: *Nad ongi ainukesed, kes pakuvad pehmes, sõbralikus ja elavas võtmes kursuseid, mis tekitavad rõõmu ja huvi pärimusmuusika vastu. Viljandis koolitustel käies toetab ka keskkond õpinguid - pärimusmuusika ait on väga meeldiv koht.*

Koolitusi hinnatakse arvestades erinevaid tegureid. Väga tähtsaks peetakse koolitajate professionaalsust ning teisena tähtsustatakse seda, kuivõrd on koolitus täitnud eesmärgi.

3.2. Koolitustelt saadud teadmiste ja oskuste rakendamine praktikas

Antud alapeatükis on välja toodud küsimuse 9 (vt Lisa 1, lk 49) vastuste tulemused ja analüüs. Küsimusega 9 püüdis autor välja selgitada pärimusmuusika koolitustelt saadud teadmised, oskused ja hoiakud, mida õpetajad rakendavad muusikatundides. Vastuste analüüsil pannakse rõhk sellele, kuidas õpetajad rakendavad oma oskusi praktikas.

Vastajatest 78% (28 õpetajat) leidsid, et muusikalist kõrgharidust omandades on jäänud vajaka pärimusmuusika ainetest. Õpetajad tõdesid, kui täita terviklikult muusika ainekava, siis tuleb ennast pidevalt täiendada, sh pärimusmuusika valdkonnas. Kõik vastajad leidsid, et August Pulsti Õpistu poolt läbiviidud koolitused on täitnud igati oma eesmärgi. Õpetajad on rakendanud eesti pärimusmuusikat muusikatundides, kas osana sellest tunnist (nt mõni laul tunni alustuseks) või võtnud ühe tunni peateemaks eesti pärimusmuusika. Rakendusvõimalused on õpetajati erinevad vastavalt kooli ressurssidele ja õpetajate oskustele. Kõik vastanud, kes on käinud koolitusel kasutavad teatud osa õpitust. Järgnevalt tuuakse välja punktid sellest, kuidas õpetajad rakendavad eesti pärimusmuusikat. Vastused on jaotatud gruppidesse, toetudes GRÕK'i ja PRÕK'i pärimusmuusika osale muusikatundides. Jooniselt 3 nähtub, mitu protsenti õpetajatest kasutab nimetatud tegevusi muusikatundides.

Joonis 3 Rakendatavad tegevused

Kõige rohkem kasutavad õpetajad **laulu-, ring- ja tantsumänge**. Selle töid õpetajad välja kahekümne ühel korral, mis on 58%. Õpetajad töid välja, et koolitusel käimine andis neile enesekindluse tunni osana kasutada erinevaid liiki mängu erinevates kooliastmetes. Kasutatavate mängude valik kattub paljudel õpetajatel. Näidetena toodi järgnevaid mänge:

"Mu isamaa armas", "Isamaa hiilgava pinnalla", "Rikas ja vaene mees", "Hobusemäng", "Kuningamäng", "Taevaminemismäng", "Üks peremees võttis naise", "Till-lill-lippu", "Lambamäng", "Me lähme rukkist lõikama", "Kuidas talumees", "Värvamäng", "Need tondid tulid kaugelt maalt", "Kaera-Jaan".

Kolmel õpetajal oli juurde märgitud, et laulud on õpitud koolitustelt ja seejärel koheselt mõne teemaga koolis haagitud ning õpilastega läbi mängitud. Ühe märkena tuli välja, et õpetaja kasutab mänge, mis on õpikutes. Ülejäänud vastajad ei toonud konkreetseid viiteid selle kohta, kust on mängud õpitud.

Vastajad ei toonud välja meetodeid, kuidas nad erinevaid mänge õpetavad. Kirjeldati olukordi, kus mänge rakendati. Neid kasutatakse nii planeeritud tegevustes kui vabaaja sisustamiseks. Õppeprotsessi väliselt kasutatakse mänge kooli üritustel, mis on koos vanematega. Õpetajad töid välja, et see loob alati rõõmsa meeleolu ja ühtekuuluvustunde.

Viiel korral töid õpetajad välja selle, et laulumänge mängitakse siis, kui noortel või õpetajal on selleks soov. Sellest tulenevalt ei otsita alati seoseid teemaga, sest sageli on välja kujunenud lemmikmängud, mida noored tahavad mängida. Tihedamalt mängitakse mänge seoses tähtpäevadega (enim just mardi-, kadripäev, jõulud, vastlad).

Kaks õpetajat tõid välja, et I ja II kooliastmes kasutavad nad mängu niipalju kui võimalik, sest I kooliastmes on tundide näol aega rohkem (2 muusikatundi nädalas). Sageli alustatakse tundi mänguga. *Esimesel paaril korral õpime selgeks, ja edaspidi saavad lapsed juba varieerida ja improviseerida. Kui üks mäng on omaseks saanud, võtame järgmise. Need mängud ja tantsud, mis õpikutes ette tulevad, proovime kõik läbi.*

56% õpetajatest (20) tõi välja **regilaulu ja uuema rahvalaulu laulmise**. Lauludega käiakse ümber erinevalt – lauldakse originaalkujus, tehakse seadeid (nt võistluse Regilaul Uues Kuues tarbeks), luuakse uusi värse. Üks õpetaja tõi välja selle, et gümnaasiuminoortele pakuvad rohkem huvi uuemad rahvalaulud just temaatilise mitmekülguse tõttu. Ükski vastaja ei kirjeldanud täpsemalt uuema rahvalaulu õpetamise protsessi, rakendamist tunni siseselt ega toonud välja ühtegi uuema rahvalaulu näidet, mida lauldakse.

Regilaule lauldakse algklassidest kuni gümnaasiumi lõpuni. Neid lauldakse originaalkujus, lisaks tehakse juurde uusi kaasaegseid sõnu. Muutmaks lugusid mitmekesisemaks mängitakse juurde erinevaid rütmi- ja plaatpille. Mõningatel juhtudel ka kitarri ja kannelt.

Kaks õpetajat on kirjeldanud regilaulu õpetamist järgmiselt: *Õpetamise protsess toimub kuulmise järgi. Regilaul on selleks suurepärase. Üldjuhul kasutan väiksematega üherealisi laule, kui tegemist on kaherealise regilauluga, siis õpetan eraldi eeslaulja osa ning koori osa. Vanemate klassidega toimin samamoodi. Kuna tegemist on kooliga, kus õppekeeleks on vene keel, siis tuleb rahvalaule õpetada lihtsustatud variandis, sealjuures on väga oluline laulu valik.*

Viiel korral tõid õpetajad välja selle, et nad suhtuvad regilauludesse väga loominguliselt ja kasutavad palju improvisatsiooni - sõnade väljamõtlemisega ning lauludele saate loomisega. Näiteks toodi välja järgnevad laulud:

“Imelaul”, “Sõmeralt Sõrmikule” (nt erinevad eesti piirkonnad laulu sisse), “Sõit-sõit Sõõrule”, “Loomine”, “Ehted kadunud”, “Kust laulud õpitud”, “Jakko vai Järva”.

Õpetamisprotsessis on õpetajatel erinevusi kui ka sarnasusi. Osad õpetajad paluvad lastel sõnad ette võtta, teised on täielikult kuulmise järgi õpetamise pooldajad. Õppeprotsessis saavad lapsed julguse kordamööda olla eeslaulja ja koori rollis. Eestlajana lasevad õpetajad õpilastel oma teksti rütmistada ning ühel korral on õpetaja märkinud ka meloodiaga varieerimist. Väga tähtsaks peetakse sõnade selgitamist, mis käib õpetamisprotsessi juurde. Ühe võttena väikeste lastega kasutavad õpetajad ka ahellaulu (nt

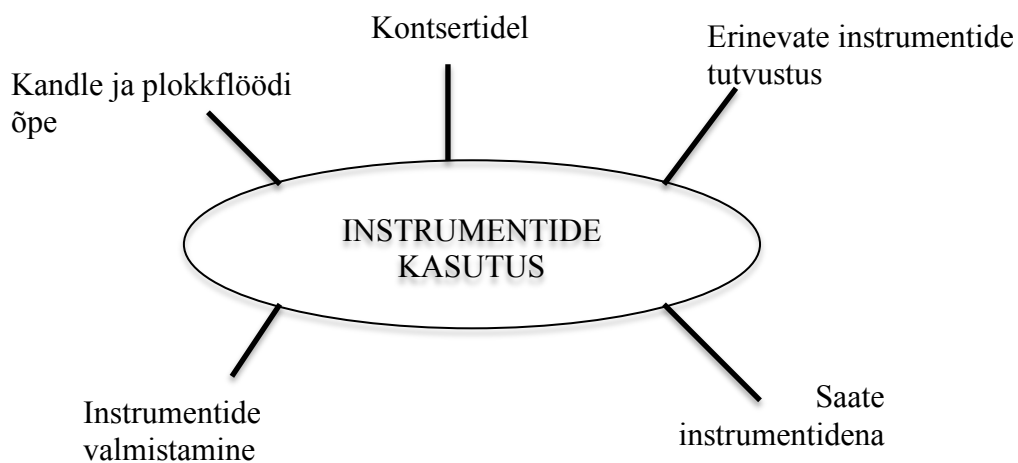
(...)istudes ringis ja visates palli üksteisele - Kits kidu karja viisil: Mina palli Taavetile, Taavet mulle naelu, mina naelad Joosepile, Joosep mulle kopa jne....). Regilaulu laulmised ei piirdu alati ainult laulmisega. Üks õpetaja märkis: *Olen selgitanud, et nendes lauludes on oma kindel süsteem, aga iga inimene võib seda tundes luua oma laulu. Oleme seda ka harjutanud, loonud ise olemasolevale laulule uusi värssse või vanemate lastega ka nende enda elu värssidesse pannud ja ette kandnud.*

Lisaks regivärsside väljamõtlemisele, tehakse koos seadeid. Kolmel vastajal oli seadete esitamisega ära toodud väljundid: 1) festival Regilaul Uues Kuues; 2) kooli üritused (aktused ja üritused seoses tähtpäevadega). Seadeid koostatakse mitmeti:

- Võetakse laulu meloodia ja tehakse uus tekst (nt “Tule koju, isakene”);
- Tuuakse sisse ajakirjanduses olevaid ja hetkel aktuaalseid teemasid (nt “Imed”);
- Põimitakse erinevaid laule kokku ja lisatakse omaloomingut, kas instrumentaalsete vahemängude või sõnade täiendamisega;
- Lavastatakse/mängitakse läbi erinevate laulude sisu (nt “Jakko vai Järva”).

Regilaulud, mida õpetajad välja töid kattusid osaliselt. Toodi välja, et laule, mis on laulikutes, kasutatakse tundides vastavate teemade juures. Eelnevalt selgus, et õpetajad rakendavad regilaulude mitmekesisemaks muutmiseks kõige muu kõrval ka instrumente (märgiti 16 korral).

Pillimängu/õpet (siinkohal on mõeldud laste musitseerimine instrumentidel) rakendavad tundides 47% vastajatest, mis on 17 õpetajat. Jooniselt 4 on näha pillimängu- ja õppe rakendusvõimalused.

Joonis 4 Pärimusmuusika instrumentide rakendamine muusikaõpetuses

Kuueteistkümmel korral toodi välja eesti rahvapillide tutvustus (siinkohal olid ka toodud välja olukorrad, kui õpetaja mängis ise mõnd rahvapilli ja lapsed tantsisid, laulsid või mängisid selle saatel). Instrumentideks on enamikel plokkflööti ja väikekannel nagu näeb ette muusikaainekava. Lugude saatena/seadetes, instrumentaalpaladena mängiti parmupille, suuri kandleid, lokulaudu, kitarre, akordionit, plokkflööti, rütmi- ja plaatpille (nt metallofon). Üks vastaja tõi välja veel palju igasuguseid rahvapille - kilgipillid, sääsepillid, vilepille, jauram. Põhjuseks, miks seal koolis lisaks väikekandlele neid pille mängiti ja meisterdati oli see, et koolis töötas mõnda aega kandlemeister Indrek Roosi ning selle tulemusena integreeriti kahte tundi – muusika ja puutöö.

Kõige populaarsem oli kandle kasutus, nimetati kuueteistkümmel korral. Kandle rakendamise võimalusi oli väga erinevaid:

- kandle tutvustus;
- lugude saateks mängimine, sh regilaulud ja uuemad rahvalaulud, laulumängud;
- muinasjuttude jutustamisel ning üritustel meeleolu loomiseks;
- instrumentidel lihtsamate pärimusmeloodiate mängimine;
- relatiivses noodiõpetuses (nt SO- MI jt astmete õppimine, kuulamine, astmenoodi järgi mängimine);
- ise muusika loomine ja koosmängu harjutamine;
- LÕK (Lihtsustatud riiklik õppekava) ja TÕK (Toimetuleku riiklik õppekava) õpilastega arendamiseks rütmitunnet.

Põhjused, miks igas koolis ei saa rakendada täielikku kandleõpet, põhjendavad õpetajad sellega, et ei ole instrumente piisavalt. Hea lahendus on see, kui õpetajal on pill olemas, püüab ta leida võimalikult erinevaid viise, et seda rakendada. *Kandlemäng on justkui rahustav, teraapiline, lastele meeldib kuulata ja pillikeeli puudutada, helisid kuulda. Nii palju olen teinud jah, et akorde vahetanud ja laps on siis üle keelte tõmmanud ning nii on laps saanud tunde just nagu ise oleks mingi loo mänginud. Tore, igal juhul.*

Neli märget oli selle kohta, et osadel lastel olid olemas enda kanded, sest huvi, mida õpetaja on tekitanud, on kerkinud väga suureks. Kolm vastajat tõi välja, et kandlemängu traditsioon sai alguse koolides selliselt, et õpetaja mängis esmakordselt pärast koolitust mõnel kooli üritusel.

Üritused, kus kannelt rakendati olid seotud **rahvakalendri tähtpäevadega**: hingede aja algus, mardi-, kadripäev, jõulud, vastlad, lihavõtted. Õpetajad tõi välja folkloorist

rääkimise, mille all nad mõistsid, nii sõnalist materjali (muinasjutud – nt seto muinasjutt “Marjakobar”, mõistatused, liisusalvide kasutamine – 3 märget) kui ka muusikalist (laulud, mängud, tantsud, pillilood). Üks vastaja põhjendas kohaliku folkloori käsitlemist järgnevalt: *Teemade läbimine aitaks paremini hakkama saada kogukonna rahvakultuuri elu edendamisel ja arendamisel.*

Traditsioonidest rääkimise ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamise töid välja kaksteist vastajat, mis on 33% õpetajatest. Nendel päevadel viiakse koolides läbi erinevaid tegevusi, mille hulka kuuluvad vastavalt tähtpäevale kommete osaline läbimäng. Üks õpetaja tõi näitena välja selle, et rahvakombestikku tuleb seletada ka selleks, et paremini mõista selle päeva juurde käivate regilaulude sisu ja mõtet. Kui mõistmine on olemas, siis on võimalus kaasajastada teretuste, soovide kui tänamiste osa sandilauludes, et need kõnetaks tänapäeva noori ja lapsi veel enam.

Vastajad peavad väga oluliseks pärimusmuusika käsitlemisel ka liikumist, eriti esimeses kooliastmes. Seal nad rakendavad **pärimustantse** ja erinevaid liikumismänge. Vastajatest töid üksteist õpetajat (31%) välja pärimustantsude kasutamise (vt joonis 5).

Joonis 5 *Tantsude ja liikumise rakendamine muusikatundides*

Kaks vastajat töid välja tantsude kasutamise kõikides kooliastmetes kuni gümnaasiumi lõpuni. Tantse tantsitakse tavaliselt õpetaja pilli saatel. Instrumendid, mida õpetajad kasutavad on erinevad – akordion (2); kannel (8). Mõnel korral kasutatakse saateks ka laulu ning cd-s olevat töödeldud pärimusmuusikat. Näidetena nimetati järgnevaid tantse:

“Kaera-Jaan”, “Kivikasukas”, “Kodavere Kaera-Jaan”, “Jooksupolka”, “Labajalavalss”, “Jandali”, “Krakovjakk”, “Oige ja vasemba”, “Üks-kaks-kolm-neli-viis-kuus-seitse”.

Pärimustantse on rakendatud ka väljaspool koolitunde – laululaagrites puhkemomentidel, hommikuseks äratamiseks, kooli üritustel. Üks vastanutest märkis, et pärast koolitust viis ta läbi kohalike inimeste jaoks tantsutoa, mis oli väga edukas ja pärast esimest sellist ettevõtmist on ta seda ka korranud.

Üks õpetaja kirjeldas õpetamisprotsessi järgmiselt: *Tavaliselt ma pikka juttu ette ei räägi vaid hakkame kohe liikuma, laulan ja loen kaasa, mis teha tuleb.*

Seitse vastajat ehk 19% õpetajatest on märkinud **helisalvestuste kasutamise**. Kaks õpetajat tõid välja arhiivilindistuste kuulamise, et noored kuuleksid originaalkujul laule ja pillimängijate esitusi. Üheks eesmärgiks on viia muusika õpilasteni, et nad mõistaksid, et see ei ole midagi kauget ning see võib kõlada ka krõbisevalt. Paralleelselt tuuakse kõrvale töötusi, et õpilased mõistaksid arhiivisalvestuste väärtust ja rolli. *Läbi arhiivilindistuste on võimalik kuulda laule ja pillimänge originaalkujus, selliselt nagu tänapäeval me igapäevaselt ei kuule.* Üks vastajatest tõi välja selle, et gümnasistidega arutletakse folgifestivalide üle. Tänu sellele leitakse huvitavaid seoseid pärimusmuusika ja pop/rockmuusika vallas. *Eesti muusika on noorte seas au sees, Zetod ja Metsatöll paljude noorte lemmikud. Kõigest sellest saab rääkida ja ka loomulikult muusikat kuulata. Pärast rahvamuusika tunde lisandub alati noori, kes Viljandisse festivalile lähevad.*

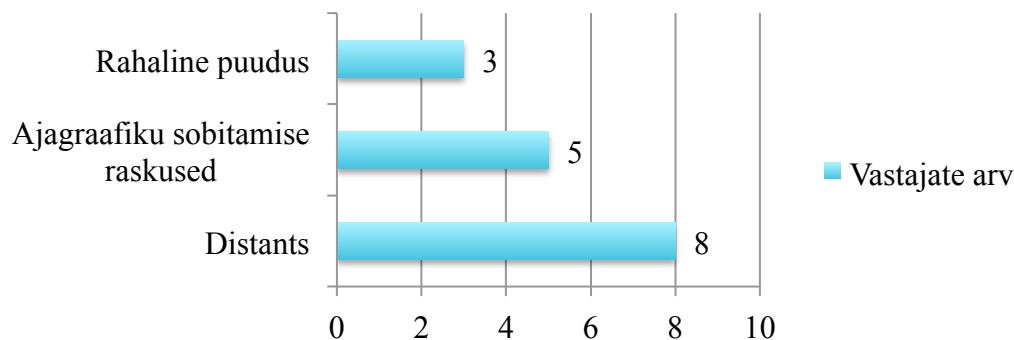
Antud alapeatükist selgus, et õpetajad kasutavad koolitustelt saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid väga mitmekülgselt. Õpetajate vahel on erinevusi ja sarnasusi pärimusmuusika käsitlemisel. Selgub, et ka ühel koolitusel osalenud õpetajad kasutavad saadud teadmisi erinevalt. Edasise uurimusena oleks huvitav teada, miks õpetajad kasutavad teadmisi erinevalt. Selleks oleks vaja läbi viia vaatluspõhine uurimus.

3.3. Soovituslikud täiendused pärimusmuusika koolitustele

Kahest eelnevast peatükist selgus, et koolitusi hinnati kõrgelt vastajate poolt ning koolitustel õpitu on leidnud mitmekülgselt kasutust. Tavaliselt on koolitus piiratud üsna kitsa teemaga ning eesti pärimusmuusika valdkonna omandamiseks ei piisa ühest

koolitusest. Antud alapeatükis on välja toodud küsimuste 10 (vt Lisa 1, lk 50) vastuste tulemused ja analüüs. Küsimustega 10 püüdis autor välja selgitada õpetajate täiendused, ettepanekud, soovitusel edaspidiseks, lähtuvalt individuaalsetest kogemustest pärimusmuusika edasiandmisel.

Vastajate seas oli õpetajaid, kes olid koolitustega rahul, kuid põhjused, miks nad ei saa alati koolitustel käia, olid sõltuvad erinevatest teguritest, mis on ära toodud joonisel 6.

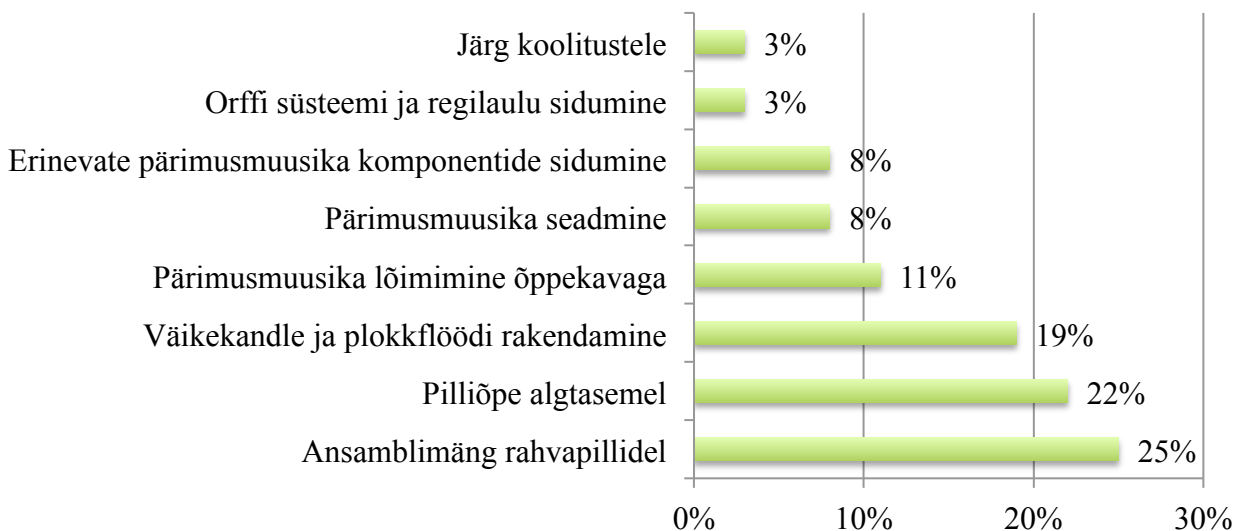

Joonis 6 Koolitustel mittekäimise põhjused

Õpetajad pakuvad erinevaid lahendusi joonisel 6 toodud segavate tegurite lahendamiseks. Üks vastaja tõi välja näite selle kohta, kuidas tuua kursust lähemale – *Väga hea kursuse näide viimasel ajal on rahva/külakandle koduõppe projekt, kus õpetaja tuleb kohapeale koolitama*. Viisteist, 42% vastajatest tegid ettepaneku viia koolitused Viljandist ka väljapoole, väiksematesse maakohadesse ning viis vastajat ootavad koolitusi ka Tallinnasse (*See laiendaks kindlasti õppijate ringi*). See, milliseid koolitusi Viljandist väljapoole oodatakse olid samuti erinevad:

- tervel kooliperel saada koolitus pärimuskultuurist ja –muusikast;
- õpilastele suunatud projektid – igapäevaselt asjaga tegelejad oleksid suureks motivaatoriks, peale koolikontserte erinevaid pilli-, laulu-, mänguõpetajaid (*Oma ala parimad suudavad enamasti eriti kaasakiskuvalt teadmisi-oskusi edastada.*);
- maakondade aineseksioonidele pakkuda kohapeal koolitusi (*...kasvõi paaritunniseid, et õpetaja, kes pärimusmuusikaga Sina-peal pole, maigu suhu saaks....*)
- pärimusega tegelevate koolide omavaheline kohtumine koolituse näol – osalevad õpetajad ja õpilased.

Õpetajad tegid ettepanekuid koolituste täiendamiseks. Ettepanekute tegemisel lähtuti enda kogemustest seoses pärimusmuusika õpetamisega üldhariduskoolis. Vastajad tõid välja, et suures osas on vajalikud koolitused juba olemas (*Jõudu! Pulst on õigel teel!*), kuid kui mõelda tulevikule, et ennast rohkem täiendada, siis joonisel 7 on välja toodud ettepanekud.

Joonis 7 Ettepanekud pärimusmuusika koolituste täiendamiseks

Joonisel 7 on protsentuaalselt (protsent näitab, kui suur osa vastajatest selle ettepaneku tegi) ära toodud õpetajate ettepanekud koolituste täiendamiseks. Siinkohal on õpetajad lähtunud isiklikust kogemusest, arvestades läbitud koolitusi ja tööd üldhariduskoolis. Eelnevast joonisest selgub, et kõige suurem on nõudlus ansamblimängu koolituste järgi, seda tõid välja 25% vastanutest ehk 9 õpetajat. Sealjuures on järgmisena soovitud algtasemel erinevate rahvapillide mängima õppimist (*lõõtspill, torupill jne... praktiline musitseerimine, et õpetajad ise valdaksid erinevaid pille, et õpetada ja juhendada õpilasi*). Soovijaid oli sel korral 8 ehk 22% vastajatest. Kolmandale kohale vastajate arvuga jäi väikekandle- ja plokkflöödi rakendamine pärimusmuusikas, mille tõid välja 19% vastanutest ehk 7 õpetajat. Nagu selgub on kõige rohkem välja toodud soove koolituste kohta, mis on seotud kuidagi pilliõppega ja selle sidumisega pärimusmuusika valdkonnas.

Jälgides joonist 7, on näha, et õpetajad ootavad koolitustelt seda, et nende organiseerimisel arvestatakse rohkem riikliku õppekava õpitulemusi. Selle tõid välja 11% vastajatest so 4 õpetajat. (*...Erakordselt on selles dokumendis rõhutatud musitseerimise vajadust, mida on väga lihtne algtasemel teha just rahvapillidel; loovust, mida meie vanem laulutraditsioon väga hästi võimaldab ja ka koostööoskusi – laulumängud...*).

8% vastajatest (3 õpetajat) on välja toonud pärimusmuusika seadmise koolitunniks ning laulumängude, rahvakalendri tähtpäevade kombestiku ja muusika sidumise. (*Võiks olla koolitus, mis õpetab seadeid tegema, kasutades erinevaid rahvapille. Kuigi usun, et mõninga kogemuse järel saavad kõik õpetajad sellega ise ka hakkama. Väga toredad on sellised koosloomised, nagu loov regilaulmine, kus osalejad oma teadmiste ja oskustega toetavad üksteist ja sünnib kohapeal midagi uut. Seda võiks teha ka pillimängu vallas, et tavakooli muusikaõpetaja, kes juba midagi sellealast teeb, saaks innustust. Annaks head energiat ja hoiaks pärimuslaine.*). Taaskord on näha, et õpetajad tunnevad puudust instrumentaalmuusika käsitlemisest.

Üksikute ettepanekutena esitati 2 ettepanekut. Mõlemad olid erinevate õpetajate poolt esitatud. Üks oli neist Orffi süsteemi ja regilaulu ühendamine. Teine õpetaja esitas ettepaneku järgnevas koolituseks - Õpetajate Eri: pärimusmuusika edasijõudnutele.

19% vastajatest ehk 7 õpetajat tõid välja, et kõik algab endast. Kui õpetajad saavad algteadmised ja tõuke koolituselt, siis edasi tuleks ise huvitada ja uurida. Õpetajad leidsid, et pärimusmuusika koolituste populaarsuse tõstmiseks peaks tegelema suurema reklaamimisega. Pakuti välja koolituskavade saatmist kõikidele koolidele ja lasteaedadele ning soovitati koolitusi edasi reklaamida ja koolituskeskust aktiivselt töös hoida.

3.4. Arutelu

Alapeatükist 3.1. selgus, et 83% (30 õpetajat) vastanutest hindasid läbitud koolitusi “väga heaks”, 17% (6 õpetajat) “heaks”. Tähtsaimaks peeti hinnangu andmisel lektorite professionaalsust, mille tõid esile 94% (34 märget) õpetajatest. Ingrid Rüütel toob välja, et oma rahva pärimuskultuuri õpetamiseks, tuleb seda enne ise tundma õppida. Peab teadma ka kuidas õpetada (2000, 3-5). Vastustest selgub, kui koolitusel lektorid on pädevad ning oskavad oma teadmisi pärimusmuusikast edasi anda, siis jõuab see ka õppijateni. Sellest tulenevalt hindavad õpetajad koolitusi “väga heaks”. Teisele kohale jäi enesetäiendamise eesmärkide täitumine. Selle tõid välja 11 inimest, mis on 31% vastanutest. Eensaare (2003, 9-10) järgi peab koolitus olema võimalikult õppijakeskne ning lähtuma õppija vajadustest. Seega võib antud uurimuse vastuste põhjal öelda, kui õppija vajadused ja eesmärgid on täidetud, siis sellest tulenevalt hinnatakse koolitust “väga heaks” ja “heaks”. Vähem

õpetajaid (17%) märkisid mõjutajatest ära isiklik huvi pärimusmuusika teemade ja olemuse kohta. Võrdselt mõjutasid õpetajate hinnanguid ressursid (ajalised – toimumised ning aja jaotus koolituse raames; rahalised) ja keskkond, kus koolitused toimusid. Antud tulemused näitavad üheselt õpetajate positiivset meelestatust läbitud koolitustele. Siiski jääb töö autoril üles küsimus, kas tegemist võib olla hinnangutega, mida vastajad on andnud hetkeemotsioonide ajal ehk ilma pikema kaalumiseta.

Positiivne hoiak võib olla tingitud ka sellest, et muusikaõpetajad pole erialast tasemekoolitust läbides saanud piisavalt pärimusmuusika aineid. Seega võivad vaatluse all olevad koolitused tunduda uudsete ning huvitavatena. Seetõttu ei pruugi õpetajate eelnev vähene kogemus pärimusmuusika valdkonnas olla piisav läbitud pärimusmuusikakoolituste objektiivseks hindamiseks.

Pärimusmuusikaga seoses rakendavad muusikaõpetajad kõige rohkem laulu-, ring- ja tantsumänge. Selle töid välja 58% vastajatest. 56% õpetajatest tõi välja regilaulu ja uuema rahvalaulu laulmise. Pillimängu/õpet (siinkohal on mõeldud laste musitseerimine instrumentidel) rakendavad tundides 47% vastajatest. Kolm kõige populaarsemat vastust moodustavad praktilised tegevused. Traditsioonidest rääkimise ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamise töid välja kaksteist vastajat, mis on 33% õpetajatest. Vastajatest töid üksteist õpetajat (31%) välja pärimustantsude kasutamise. Seitse vastajat ehk 19% õpetajatest on märkinud helisalvestiste kasutamise. Alapeatükis 1.2. on välja toodud, et esivanemate pärandit mõistetakse eelkõige läbi kogemuse näiteks lauldes vanu laule, tähistades traditsioonilisi tähtpäevi ja pühi, jutustades rahvajutte, mängides eesti traditsioonilisi pillilugusid. Õpetajate vastustest selgub, et teadmised, oskused ja hoiakud, mida nad tundides edasi annavad toimub läbi praktilise tegevuse. Rüütel (2000, 3-5) on välja toonud, et folklooriõpetus eeldab osalemist, tal on oluline kommunikatiivne funktsioon. Seetõttu ei piisa selle teoreetilisest tundmaõppimisest, sest selliselt ei jõutagi tunnetamiseni. Inimestele meeldib laulda rahvalaule mängides, liikudes, tegevuses.

Siinkohal võib rakendamist vaadelda hinnangut oma tegevusele õpetajate poolt. Antud uurimuse puhul ei saa autor väita, et rakendamine toimub nii nagu õpetajad on selle välja toonud oma vastustes. Selleks, et seda süvendatult uurida, peaks läbi viima tunnivaatlused pikema perioodi jooksul ning süstemaatiliselt. Lisaks küsitlema õpilasi ka õpilasi. Seejärel oleks võimalus tulemusi analüüsida ja võrrelda.

Koolitustele ettepanekute tegemisel oli õpetajatel ühtne suund, see oli seotud pillimänguga. Kõige suurem oli nõudlus ansamblimängu koolituste järgi, seda tõid välja 25% vastanutest. Sealjuures oli järgmisena soovitud algtasemel erinevate rahvapillide mängimaõppimist, 22% vastajatest. Instrumendi õppest toodi eraldi välja väikekandle- ja plokkflöödi rakendamine pärimusmuusikas, mille tõid välja 19% vastajatest. 8% vastajatest on välja toonud pärimusmuusika seadmise koolitunniks. Nagu selgub on kõige rohkem välja toodud soove koolituste kohta, mis on seotud kuidagi pilliõppega ja selle sidumisega pärimusmuusika valdkonnas. Selle põhjuseks võib olla see, et riiklikus õppekavas on suurenenud musitseerimise osakaal. Kui jälgida tabelit 1 (vt pkt 1.2.2., 19-21), siis selgub et PRÕKis ja GRÕKis on välja toodud järgnev: tunnis rakendatakse, avardatakse, arendatakse ning süvendatakse pillimänguoskust (6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid) ja musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoos-seisudes; muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse kaasmängude, rütmilismeloodiliste improvisatsioonide, teksti loomise, st omaloomingu kaudu. See võib põhjendada ka õpetajate ettepanekut, et koolituste organiseerimisel arvestatakse rohkem riikliku õppekava õpitulemusi. Selle tõid välja 11% vastajatest.

Gassner (2010) tõi välja, et õpetaja kompetentsuse arendamine peab olema kestev protsess. Kvaliteet on protsessile orienteeritud ning hõlmab tervet karjääri. Õpetajakoolitus ei lõpe esmaõppega. 19% vastajatest tõid välja, et kõik algab endast, kui õpetajad saavad algteadmised ja tõuke koolituselt, siis edasi tuleks ise huvituda ja uurida. Seega, kuidas saavad õpetajad koolitustel õpitud rakendada sõltub mitmest tegurist – 1) koolituse sisust ja materiaalsest poolest (keskkond, lektorid, teemad, ülesehitus); 2) õpetaja isiksusest ja võimalusest õpitud rakendada (huvi pärimusmuusika vastu, teema mõistmine, pädevused, olemasolevad ressursid – instrumendid, õpetamiskeskond); 3) koolituste ja õpetajate omavahelisest koostööst.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö aineks oli pärimusmuusika koolitustelt saadud teadmiste praktiline rakendamine üldhariduskooli muusikatundides ja õpetajate ettepanekud koolituste arendamiseks August Pulsti Õpistu näitel. Magistritöö eesmärgiks oli esiteks kaardistada üldhariduskooli muusikaõpetajate kogemus pärimusmuusika koolitustel saadud teadmiste, oskuste ja hoiakute rakendamisest üldhariduskooli muusikatundides. Teiseks oli kaardistada muusikaõpetajate soovituslikud täiendused koolituste arendamiseks, lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja kogemustest pärimusmuusika õpetamisel koolis. Magistritööle seatud eesmärgid said täidetud.

Magistritööle püstitatud probleemide lahendamiseks viis käesoleva uurimustöö autor ajavahemikus 10.03.2014 – 25.03.2014 läbi ankeetküsitlused. Uuringus osales 36 üldhariduskooli muusikaõpetajat, kes olid osalenud August Pulsti Õpistu koolitusel.

Uurimistulemustest selgus, et 83% vastanutest hindasid läbitud koolitusi “väga heaks”, 17% “heaks”. Tähtsaimaks peeti hinnangu andmisel lektorite professionaalsust, mille tõi esile 94% õpetajatest. Vastustest selgub, et koolitusi läbiviivate lektorite pädevus pärimusmuusikas ja teadmiste edastamise viis mõjutab õpetajaid. Lektorite õpetamise meetodeid ja hoiakuid jälgides, õpetavad õpetajad omakorda õpilasi. Õpetajate vastustest selgub, et teadmised, oskused ja hoiakud, mida nad tundides edasi annavad toimub läbi praktilise tegevuse.

Pärimusmuusikaga seoses rakendab 58% vastanud muusikaõpetajatest laulu-, ring- ja tantsumänge. Regilaulu ja uuema rahvalaulu laulmise tõi välja 56% õpetajatest. Pillimängu/õpet (siinkohal on mõeldud laste musitseerimine instrumentidel) rakendavad tundides 47% vastajatest. Liikumist ning tantsu rakendavad 31% õpetajatest.

Mängud, mida tundides kasutatakse on koolitustel omandatud ja õpikutest võetud. Toodi välja, et kui koolitusel on mõni mäng selgeks saanud, siis on see kohe klassiruumi edasi

viidud. Mänge rakendatakse erinevalt – vabaaja sisustamiseks; kooli üritustel, kaasates ka vanemaid; soovi korral ning seoses erinevate rahvakalendri tähtpäevadega.

Laule lauldakse originaalkujus, tehakse seadeid, luuakse uusi värse, arutatakse temaatika üle. Lisaks sellele kasutatakse kaasmängudes rütmi- ja plaatpille, plokkflööti, kannelt ja kitarr. Õpetamisprotsessis kasutavad õpetajad täielikult kuulmise järgi õpetamist, kuid on ka õpetajaid, kes paluvad sõnad ette võtta.

Pillimuusikat kasutavad õpetajad saateks tantsudele ja lauludele, siinkohal rakendatakse parmupille, väikekannelt, suuri kandleid, lokulaudu, kitarre, akordionit, plokkflööti, rütmi- ja plaatpille. Eraldi on ka instrumentide tutvustus, kus käsitlemisele lisaks ka meisterdatakse neid nt kilgipillid, sääsepillid, vilepille, jauram.

Liikumist ja tantse rakendatakse erinevates laagrites, kooli üritustel, muusikatundides (kõikides vanuseastmetes). Sageli tantsitakse elava muusika saatel, kuid tuleb ette ka olukordi kus kasutatakse audiovahendeid.

Käesolevas uurimustöös osalenud õpetajad tõid välja järgmised peamised ettepanekud koolituste täiendamise osas:

- 1) 25% vastanutest tundis vajadust täiendavate ansamblimängu koolituste järele.
- 2) 22% vastanutest tundis vajadust täiendavate algtasemel erinevate rahvapillide mängima õppimise järele.
- 3) 19% õpetajatest tundis vajadust koolituse järele, mille teemaks on väikekandle- ja plokkflöödi rakendamine pärimusmuusika edasiandmisel muusikatunnis.
- 4) 11% vastanutest ootavad, et koolitused lähtuksid rohkem riiklikust õppekavast.
- 5) 8% vastanutest ootavad täiendavaid koolitusi selle kohta, kuidas pärimusmuusikat seada koolitunniks ning kuidas siduda laulumänge, rahvakalendri tähtpäevade kombestikku ja muusikat.
- 6) Üksikvastajad tõid välja, et ootavad, kuidas saaks ühendada Orff süsteemi ja regilaulu ning tegi ettepaneku koolituseks- Õpetajate Eri: pärimusmuusika edasijõudnutele.

Nagu selgub, on õpetajate väljatoodud ettepanekud seotud pilliõppega ja selle sidumisega pärimusmuusika valdkonnas. Selle põhjuseks võib olla, et riiklikus õppekavas on

suurenenud musitseerimise osakaal. Sellega võib põhjendada ka õpetajate ettepanekut, et koolituste organiseerimisel arvestatakse rohkem riikliku õppekava õpitulemusi.

Töö autorina järelتان, et õpetajate poolt koolitustel õpitu rakendamine sõltub mitmest tegurist – 1) koolituste sisust ja materiaalsest poolest (keskkond, lektorid, teemad, ülesehitus); 2) õpetaja isiksusest ja võimalusest õpitu rakendada (huvi pärimusmuusika vastu, teema mõistmine, pädevused, olemasolevad ressursid – instrumendid, õpetamiskeskond); 3) koolituste ja õpetajate omavahelisest koostööst.

Antud uurimustöö edasise võimaliku suunana näen vajadust muusikaõpetajate poolt koolitustel saadud teadmiste rakendamise tulemuslikkuse hindamiseks muusikatundides, mida oleks võimalik selgitada välja koolituste vaatluste ja hiljem muusikatundide vaatluste kaudu. Tulemuslikkuse väljaselgitamine aitaks kaasa koolituste täiendamisele ja läbi selle tõstaks koolituste kasutegurit õpetajate jaoks.

KASUTATUD KIRJANDUS

Bauer, M. W., & Gaskell, G. (Eds.). (2000). *Qualitative Researching with Text, Image, and Sound. A Practical Handbook*. London: Sage.

Eesti Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.) Arengukavad ja strateegiad. Täiskasvanuharidus: *Elukestva õppe strateegia 2005-2008*. [2013, oktoober 19]
<http://www.hm.ee/index.php?03236>

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia täienduskoolituskeskuse põhimäärus. (2004).
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Täienduskoolituskeskuse koduleht. [2013, november 9]
<http://www.ema.edu.ee/index.php?main=361>

Eesti Rahvuslik Folkloorinõukogu põhikiri. (2011). [2013, november 9]
http://www.folkloorinoukogu.ee/Eesti_Rahvusliku_Folkloorinoukogu__39.htm

Eensaar, T. (2003). *Elukestva õppe põhiterminoloogia inglise-eesti seletav sõnastik Euroopa Komisjoni dokumentide põhjal*. [Magistripjekt]. Tartu

Erelt, T., Leemets, T., Mäearu, S., Raadik, M. (2013) *Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS*. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn. [2013, november 11]
<http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=koolitama&F=M>

Gassner, O. (2010). *ENTEP and European teacher education: Policy issues since 2000*. In Gassner, O., Kerger, L. & Schratz, M. (Eds.), *ENTEP: The first ten years after Bologna*. (pp 13-42). [2013, november 10]
http://www.unikassel.de/einrichtungen/fileadmin/datas/einrichtungen/zlb/Akt_-_ENTEP_Book.pdf

Georgii-Hemming, E., Westvall, M. (2010). *Teaching music in our time: student music teachers' reflections on music education, teacher education and becoming a teacher*. Akadeemiline ajakiri: Music Education Research, Vol. 12 nr 4, lk 353-367

Gümnaasiumi riiklik õppekava. Lisa 6. Ainevaldkond „Kunstiained”. (2012). [2013, jaanuar 13]. https://www.riigiteataja.ee/akt/1140/1201/1002/VV2_lisa6.pdf#

Hirsjärvi, S., Huttunen, J. (2005) *Sissejuhatus kasvatusteadusse*. Tallinn: AS Medicina.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: AS Medicina.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). *Riigiteataja I, 23, 152*. [2013, detsember 27] <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>

Krillo, K., Nurmela, K., Eamets, R., Philips, K. (2010). *Elukestva õppe roll turvalise paindlikkuse kujundamisel Eestis*. Tartu.

Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Infotrükk.

MTÜ Eesti Rahvapärимuse kool. (2007). [2013, november 9]

<http://www.parimuskool.ee/tutvustus.html>

Põhikooli riiklik õppekava. Lisa 6. Ainevaldkond „Kunstiained”. (2011). [2013, jaanuar 13]. https://www.riigiteataja.ee/akt/1140/1201/1001/VV1_lisa6.pdf#

Powers, K. (2012). *All eyes on the music teacher*. Ajakiri: Teaching Music. Nov2012, Vol. 20 nr 3, lk 38-42

Põhikiri. (2008). *August Pulsti Õpistu* [2013, november 9]

<http://www.folk.ee/opistu/et/Tutvustus/Pohikiri>

Põhikiri. *Saaremaa Rahvakultuuri Seltsi koduleht* (s.a.) [2013, november 9]

http://www.saareline.ee/moodul.php?moodul=CMS&Komponent=Lehed&id=43&sm_id=187

Põhikiri. (2001). *Tartumaa Rahvakultuuri Keskse seltsi koduleht* [2013, november 9]

http://www.traks.ee/koduleht/images/doc/TRAKS_pohikiri.pdf

Rahvakultuuri Keskuse põhimäärus. (2011). *Riigiteataja I, 40* [2013, november 9]

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011040>

Rüütel, I. (2000). *Pärимuse pärijale*. Tartu

Rüütel, I (2002) *Pärimuskultuur postmodernistlikus ühiskonnas – minevikurelikt või taasleitud väärtus?* . Rüütel, I. (Koost. Toim) Pärimusmuusika muutuvus ühiskonnas I, Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum

Särg, T.(2008). *Pärimusmuusika õpetamisest Eestis*. Koolitus ku keele ja kultuuri umamoodu hoitja. Haridus keele ja kultuuri omapära hoidjana. [toimetanud J.Sullöy]. Võro: Bookmill, lk 9-22

Särg, T. (2004). *Mis on eesti rahvamuusika?* Mõeldes muusikast: sissevaateid muusikateadusesse. Toim. Jaan Ross ja Kaire Maimets. Tallinn: Varrak, 125–162.

Särg, T. (2007). *Pärimusmuusika õpetus ja etnomusikoloogia*. Hüperajaleht: Sirp 30. [2012, detsember 12].

http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=2106:parimusmuusika-petus-ja-etnomusikoloogia&catid=9:sotsiaalia&Itemid=13&issue=3170

Särg, T., Johanson, A. (2011). *Pärimusmuusika mõiste ja konseptsiooni kujunemine Eestis*. Hüperajakiri: Mäetagused 49. [2012, november 11].

<http://www.folklore.ee/tagused/nr49/parimusmuusika.pdf>

Toompere, P., Randpõld, A., Nurk, M. (s.a.) *Koolitusjuhi käsiraamat*. Riigikantselei

Tuijnman, A., Hellström, Z. (2001). *Curious Minds – Nordic Adult Education Compared*. Köpenhamn, Nordic Council.

Õpetajate koolituse raamnõuded. (2000). *Riigiteataja I*. 87, 575. [2013, november 10]

<https://www.riigiteataja.ee/akt/12866316>

LISAD

Lisa 1 Ankeetküsimustik

Lugupeetud õpetaja!

Olen Aet Vill, TÜVKA ja EMTA muusikapedagoogika magistrant. Kirjutan magistritööd ning antud küsimustik on osa uurimusest. Selle abil selgitan välja, kuidas rakendatakse August Pulsti Õpistu pärimusmuusika koolitustelt saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid praktikas – üldhariduskooli muusikatundides.

Küsimustik koosneb kahest osast ja sisaldab erinevat tüüpi küsimusi. Esimese osa küsimused puudutavad Teie taustaandmeid. Teise osa küsimused puudutavad pärimusmuusika koolitusi. Kui on tegemist valikvastustega, märkige ristikesega üks või mitu sobivat. “Avatud” tüüpi küsimuste puhul palun anda vastus vabas vormis.

Selle küsimustiku täitmiseks kulub ligikaudu 30 minutit.

Andmetöötamise käigus on tagatud vastajate konfidentsiaalsus.

Kui Teil on tähelepanekuid, kommentaare või täiendavat informatsiooni küsimustiku kohta, siis palun need küsimustiku lõppu kirjutada. Seejuures ärge unustage märkimast küsimuse numbrit, mille kohta Teie märkused käivad. Küsitluse ankeedi leiate allolevalt lingilt.

Täna Teid koostöö eest!

Aet Vill

aet.vill@gmail.com

53323294

1) Sugu (*Märkige õige vastus ära ristiga*)

- Mees
- Naine

2) Vanus:

3) Maakond, kus töötate:

4) Üldhariduskoolis töötatud aastate arv:

5) Kust saate infot pärimusmuusikaga seonduvate koolituste kohta? (*Vastuseid võib olla mitu*)

- Kooli juhtkonna poolt

- Koolituskeskustest
- Ülikoolide infolistidest
- Ise uusi võimalusi otsides
- Muu:

6) Millistel August Pulsti Õpistu pärimusmuusika koolitustel Te olete osalenud? Märkige ristikesega sobivad vastusevariandid. (*Jälgige ka sulgudes olevaid aastaarve!*)

- Pilliõpe 2008.a.
- Obinitsa suvekool (12.08-19.08.2008)
- Regilaulmise luukamber (26.-28.09; 24.-26.10; 21.-23.11.2008)
- Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse 2008.a.
- Muusikaõpetajate suvekool (22.07 – 23.07.2008)
- Pärimusmuusika kursus: regilaul (03.12-04.12.2009)
- Pärimustantsu kursus (18.03 – 19.03.2009)
- Pärimuslikud laulumängud (13.11 – 14.11.2009)
- Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse 2009.a.
- Väikekannel õpetajatele (sept – jaan, üle nädala, 2009)
- Laulumängud (28.10 – 29.10.2010)
- Piirkondlik pärimusmuusika: Mulgimaa (14.10-15.10.2010)
- Pärimustantsu kursus (05.05-06.05.2010)
- Isikupära ja variatsioonid pärimustantsus (19.07-21.07.2010)
- Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse 2010.a.
- Väikekandle intensiivkursus (23.08-24.08 ja 08.10-09.10.2010)
- Väikekannel õpetajatele – algajad 2010.a.
- Väikekannel õpetajatele – edasijõudnud 2010.a.
- Hääletehnika ja kehatöö 2011.a.
- Lõppriimiline ja uuem rahvalaul (08.10 - 09.10 ja 25.11-26.11.2011)
- Laulumängud – Mängult on päriselt (04.11 – 05.11.2011)
- Pärimustants (28.05 – 29.05.2011)
- Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse 2011.a.
- Väikekandle intensiivkursus 2011.a.
- Väikekannel õpetajatele 2011.a.

- Laulumängud – Mängult on päriselt (23.11 – 24.11.2012)
- Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse 2012.a.
- Väikekannel edasijõudnutele 2012.a.
- Väikekannel algajatele 2012.a.
- Loovregilaulmine (08.03 – 09.03.2013)
- Laulumängud (01.11 – 02.11.2013)
- Õpetajate Eri: sissejuhatus pärimusmuusikasse 2013.a.
- Väikekannel algajatele 2013.a.
- Väikekannel edasijõudnutele 2013.a.
- Muu:

7)Kuidas hindate August Pulsti Õpistu poolt pakutavate koolituste kvaliteeti? (*Märkige sobiv vastus ära ristikesega*)

- Väga hea
- Hea
- Rahuldav
- Halb
- Väga halb
- Ei oska öelda

8)Seletage, kuidas Teie valitud hinnang selliseks kujunes?

.....

.....

9)Palun kirjeldage ja selgitage võimalikult täpselt, kuidas olete muusikatundides rakendanud pärimusmuusika koolitustelt saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid. (*Näiteks: millises vauseastmes ja milliste teemade juures; kas kasutate regilaule/uumeiad rahvalaule originaalkujus või suhtute loomingulisemalt, tooge näiteid – kuidas; milliseid laulumänge ja millistes olukordades läbi viite; kuidas õpetate pärimustantse (milliseid); kuidas toimub õpetamise protsess, kirjeldage mõne näite põhjal; kuidas kasutate pärimusmuusikat omaloomingus; kuidas on põimitud pillimäng pärimusmuusika teemade juurde jne*)

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

10)Palun esitage omapoolsed soovitused pärimusmuusika alaste koolituste loomiseks ja arendamiseks, mis toetaksid üldhariduskooli muusikaõpetust.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

11)Tähelepanekud ja täiendused:

.....
.....
.....
.....
.....

Täna vastamast! ☺

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aet Vill (sünnikuupäev: 19.06.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Pärimusmuusika koolitustelt saadud teadmiste rakendamine üldhariduskooli muusikatundides”, mille juhendajateks on Celia Roose ja Tuulike Kivestu

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 23.05.2014